

Η Ευρωτουρκική Συμφωνία ως Ιαχή Πολέμου και η Κατάσταση Εξαίρεσης από τα Κάτω

#Sykes Picot over[1]

Σπύρος Τζουανόπουλος

«Αλλαμντουλιλά[2]. Σήμερα έχουμε τη χαρά να συμμετέχουμε στην καταστροφή των συνόρων που τοποθετήθηκαν από τους ταουαχίτ[3] για να εμποδίζουν τους Μουσουλμάνους να ταξιδεύουν στις χώρες τους. Οι ταουαχίτ τεμάχισαν το Ισλαμικό Χαλιφάτο και το μετέτρεψαν σε χώρες όπως η Συρία και το Ιράκ, κυβερνώμενες από νόμους φτιαγμένους από τον άνθρωπο. Αλλαμντουλιλά, ο Αλλάχ ευλόγησε τους μουτζαχεντίν[4] με την καταστροφή αυτών των συνόρων. Εκεί μπόρεσαν οι μουτζαχεντίν να δείξουν τη δύναμή τους, με τη Χάρη του Αλλάχ... Αλλαμντουλιλά, σήμερα ξεκινάμε το τελευταίο στάδιο μετά τη διάσπαση της Ούμμα[5]. Αλλαμντουλιλά, ξεκινήσαμε σήμερα να ενωνόμαστε ενάντια στις δολοπλοκίες των απίστων. Το σχέδιό τους ήταν το διαίρει και βασίλευε. Αυτό είχαν κάνει σε μας...»

Από βίντεο του ISIS, 29/6/2014

Στις 29 Ιουνίου 2014, η ένοπλη οργάνωση ISIS ανακηρύσσει Ισλαμικό Χαλιφάτο. Αντίθετα από ό,τι περίμενε κανείς μέχρι τότε, το βίντεο της οργάνωσης δεν επικέντρωσε σε πολεμικά κατορθώματα, αλλά σε μια πολιτική διακήρυξη απόφθεγμα, η οποία γίνεται και hashtag στο twitter: «η συνθήκη Sykes Picot έλαβε τέλος» ή αλλιώς, «Kaser al Hudud», δηλαδή η θραύση των συνόρων. Υπογραφείσα μυστικά το 1916 μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας, η συνθήκη του Sykes Picot σχηματοποιούσε για πρώτη φορά τα σύνορα Ιράκ – Συρίας και αποτέλεσε κομβικό σταθμό στην ιστορία της αποικιοκρατίας. Ακόμα και τα ανταποικιοκρατικά κινήματα της περιοχής αποτέλεσαν την αντεστραμμένη όψη της δυτικής αντίληψης για το έθνος-κράτος και δεν ξέφυγαν από τη

διευθέτηση του Sykes Picot. Το ISIS αναφέρεται όμως σε χαλιφάτο, ξεφεύγοντας από το έθνος-κράτος και διαπερνώντας κάθετα όλες τις μουσουλμανικές κοινωνίες που αμφισβήτησαν τις εθνικές δικτατορίες τους – Τυνησία, Αλγερία, Αίγυπτος, Υεμένη, Νιγηρία, Ιράκ, Συρία. Παράλληλα με τη διασπορά του, καταλαμβάνει έδαφος με συνέχεια και ιδρύει διοικητική δομή με πρωτεύουσα τη Ράκα.

Το ISIS δεν είναι η μόνη οργάνωση-κίνημα που θέτει ως στόχο την κατάληψη εδάφους και τη δημιουργία θεσμών διακυβέρνησης. Από το 2011, η κουρδική ένοπλη οργάνωση YPG/YPJ διεξάγει πόλεμο ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος και άλλες οργανώσεις για τη θεμελίωση αυτόνομης περιοχής, χωρίς εθνοτικό πρόσημο αλλά ομοσπονδιακή διακυβέρνηση και αμεσοδημοκρατικές δομές. Άλλη μια προσπάθεια που κινείται πέραν της λογικής του έθνους-κράτος πάνω στην κατάρρευση Συρίας και Ιράκ, δηλαδή στα κράτη που γεννήθηκαν με τη συνθήκη Sykes Picot, μέσα σε ένα πολύ αιματηρό ανακάτεμα εθνοτήτων, θρησκειών και ομάδων. Το προσφυγικό ρεύμα που παρήγαγε και παράγει ο όλεθρος του πολέμου οδηγεί σε εκατομμύρια απάτριδων που η συντριπτική πλειοψηφία τους θέλουν να ενταχθούν στις κεντροευρωπαϊκές κοινωνίες, έχοντας χάσει την αναφορά στην «πατρίδα» τους.

Μπροστά σε αυτή την εξελισσόμενη πραγματικότητα, η γραφειοκρατία της Δύσης αρχικά στάθηκε αμήχανη. Η μεταπολεμική συναίνεση της μεταχείρισης του πρόσφυγα ορίστηκε από έθνη-κράτη και υπό το Leitmotiv της φρίκης των σφαγών σε ευρωπαϊκό έδαφος. Το προσφυγικό ρεύμα των τελευταίων ετών διαφοροποιείται ποιοτικά και ποσοτικά από παλαιότερα. Από τη μία, τα ευρωπαϊκά κράτη δεν μπορούν να απαρνηθούν την ανθρωπιστική μεταχείριση προσφύγων, γιατί είναι μεταπολεμικά κράτη και η μνήμη του Άουσβιτς δεν τα αφήνει ακόμα να ασκήσουν θανατοπολιτική (δημόσια). Από την άλλη, προσπαθώντας να επωφεληθούν από την κατάσταση αλλά και να διατηρήσουν τις ισορροπίες στο εσωτερικό τους, δέχονται τον πρόσφυγα όσο αγοράζει ή όσο ρίχνει το μεροκάματο και τον διώχνουν όταν δεν χρειάζεται, διοικώντας στο όνομα του έθνους. Κεντρικός παίκτης

αυτής της πολιτικής είναι η Γερμανία με συμμάχους – πiónια την Αυστρία και τις πρώην σοβιετικές χώρες Ουγγαρία, Κροατία, Σλοβακία και Πολωνία. Είναι σημαντικό να ειπωθεί μια διπλή αλήθεια: 1. Η Γερμανία βάζει τα κράτη αυτά να κλείνουν τα σύνορα στο όνομά της, έχοντας αποφασίσει αφενός να εντάσσει όσους θέλει με οικονομικά κριτήρια σε συνεννόηση με την Τουρκία. 2. Στις μετασοβιετικές κοινωνίες απαντάται ο γάμος του νεοφιλελευθερισμού με τον σοβιετικό ολοκληρωτισμό, γάμος που βγάζει ναζιστικό παιδί. Κοινωνίες που για δεκαετίες δεν ανέπτυξαν δομές κοινωνικής αυτοάμυνας και αμφισβήτησης της κρατικής πολιτικής και έχουν μάθει σε βίαιες και εκτεταμένες παρεμβάσεις του κράτους στο κοινωνικό, ενώ παράλληλα έζησαν τον κομμουνισμό ως ρωσική κατοχή, βρίσκουν αναφορά σε ένα έκτρωμα νεοφιλελεύθερης θανατοπολιτικής με πυρήνα το έθνος ως μέρος μιας ευρωπαϊκής λευκής φυλής.

Όσο σοκαριστική είναι η παλινδρόμηση του συνόλου των ευρωπαϊκών κοινωνιών στον φυλετικό εθνικισμό, άλλο τόσο κατανοητή γίνεται ως φοβική αντίδραση μπροστά στην κρίση του έθνους-κράτους. Η μεταπολεμική συναίνεση γκρεμίζεται, όχι γιατί γεννήθηκε κάποιο τέρας εκ του μηδενός –βλ. ISIS–, αλλά γιατί τα υποκείμενα που τη διαμόρφωσαν διαλύονται, θρυμματίζονται, μεταλλάσσονται και καθίστανται θεσμοί κενοί νομιμοποίησης. Ο Δημήτρης Μπελαντής συνοψίζει μεστά αυτή την εξέλιξη στην εξής φράση:

*«Το βασικό πρόβλημα των κοινωνιών, που υπάγονται στην πολιτισμική «Αυτοκρατορία της Δύσης» (όπου σιγά-σιγά εντάσσονται με τον ιδιαίτερο τρόπο τους και τα μη δυτικά ιμπεριαλιστικά κέντρα», τύπου Ρωσίας ή Κίνας, μπαίνοντας και αυτά στο πεδίο του προβλήματος) δεν εξαντλείται στην «κατασκευή φραχτών» για τους ξένους [...] είναι η εσωτερική καθεστωτική αποδόμηση του τείχους και του «συνόρου» (με τη ρωμαϊκή έννοια του *limes*) της Δύσης απέναντι στην βαρβαρότητα, βασικά μια βαρβαρότητα εσωτερική στη Δύση και όχι εισαγόμενη από τα μη δυτικά πολιτιστικά και κοινωνικά μορφώματα (όπως οι εκδοχές του Ισλάμ). Το τείχος αυτό που καταρρέει είναι ένα*

προστατευτικό τείχος, ένα τείχος συμπερίληψης και όχι ένα τείχος αποκλεισμού: είναι οι υπό διάλυση κοινωνικοί δεσμοί στη Δύση». [6]

Η κρίση του *jus publicum europaeum*

Πέντε χρόνια μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο –μεταξύ άλλων και– ναζιστής Καρλ Σμιτ στο έργο του *Nomos der Erde* διαπιστώνει πως «από τον 16^ο αιώνα το Ηπειρωτικό Ευρωπαϊκό διεθνές δίκαιο, το *Jus publicum Europaeum*, ήταν αρχικά και ουσιαστικά ένα δίκαιο μεταξύ κυρίαρχων ευρωπαϊκών κρατών [...] Η «κρατικότητα» δεν αποτελεί παγκόσμια έννοια, έγκυρη σε όλες τις εποχές και ανθρώπους. Στον χώρο και στον χρόνο περιέγραψε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο. [...] Η ολωσδιόλου ασύγκριτη μοναδική ιστορική ιδιαιτερότητα του φαινομένου «κράτος» βασίζεται στο γεγονός ότι η πολιτική μορφή αυτή ήταν το όχημα της εκκοσμίκευσης. Η εννοιολογική επεξεργασία του διεθνούς δικαίου της εποχής είχε μόνο έναν άξονα: το κυρίαρχο εδαφικά κράτος». [7]

Πράγματι, η έννοια του διεθνούς δικαίου είναι αξεχώριστη από το κυρίαρχο κράτος, που στο όνομα του έθνους διαρρηγνύει τα δεσμά του από την Εκκλησία και τον παπισμό και καταλαμβάνει εδάφη εκτός Ευρώπης για αποικίες. Η μεταπολεμική συναίνεση που αποκρυσταλλώθηκε με την ίδρυση του ΟΗΕ, τη συνθήκη της Γενεύης και άλλες πηγές διεθνούς δικαίου, είχε ως σκοπό τη δραστική αποφυγή ένοπλων συρράξεων μεταξύ κυρίαρχων εθνών-κρατών. Αν χρησιμοποιούσαμε τους όρους του άσπονδου θεωρητικού εχθρού του Schmitt, Hans Kelsen, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο θεμελιώδης Κανόνας (*Grundnorm*) της μεταπολεμικής περιόδου, ο νόμος που υπακούει συνολικά το δίκαιο, γράφτηκε από έθνη-κράτη. Η κρίση της συσσωμάτωσής τους σε τέτοιες μορφές μεταφέρεται στο σύνολο του νομικοπολιτικού συστήματος που εδράστηκε σε αυτά και αίρει κρίσιμες διακρίσεις: Πολίτης-πρόσφυγας, αστυνομία-στρατός, κράτος-ιδιώτης, εσωτερικό-εξωτερικό, ανθρώπινα δικαιώματα-φονεύσιμες ζωές, μάχιμο υποκείμενο-άμαχος, καθίστανται διαχωρισμοί θολοί και αμφισβητούμενου κύρους. Έτσι, η εποχή

μας αναδεικνύει μια σειρά από παραδοξότητες:

- Η Γερμανία θέλει την ανατροπή του Συριακού κράτος υπό τον Άσαντ, αλλά αναγνωρίζει ως Σύριους πολίτες μόνο αυτούς που έχουν εκδώσει διαβατήρια σε περιοχές που ελέγχει το καθεστώς.
- Το Ηνωμένο Βασίλειο φονεύει πολίτη του (Jihadi John) εισβάλλοντας σε ξένο εναέριο χώρο με drone, χωρίς να έχει κηρύξει τον πόλεμο σε κανένα, χωρίς δίκη, χωρίς ούτε έναν αριθμό πρωτοκόλλου για την πράξη αυτή.
- Οργανώσεις που ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο σε έδαφος και έχουν διοικητική δομή (ISIS, YPG-YPJ), δηλαδή με όρους διεθνούς δικαίου κανονικά θα είχαν διεθνή ευθύνη και άρα διεθνή (κρατική) προσωπικότητα, έστω και αμφισβητούμενη, δεν αναγνωρίζονται διότι λείπει το στοιχείο του έθνους έστω σαν σκοπός.
- Αστυνομίες αλλοδαπών κρατών υπό το σήμα της ευρωπαϊκής συνεργασίας FRONTEX σχεδιάζουν και διεξάγουν επιχειρήσεις, ακόμα και συλλήψεις, χωρίς την άδεια του κράτους επί του οποίου επιχειρούν.
- Η διάκριση μαχητή – αμάχου – στρατιώτη – ιδιώτη – τρομοκράτη καθίσταται ολοένα και πιο θολή και δυναμική.

Η σημερινή κατάσταση στη Μέση Ανατολή και το προσφυγικό ζήτημα ανέδειξε το βάθος της κρίσης νομιμοποίησης των ευρωπαϊκών κρατών, σε τίνοσ το όνομα ασκούν βία. Την ίδια στιγμή που Σύριοι μουσουλμάνοι καταφτάνουν και αποζητούν άσυλο στην Ευρώπη, Ευρωπαίοι λευκοί χριστιανοί ασπάζονται το Ισλάμ και εντάσσονται στο Ισλαμικό Κράτος για να πολεμήσουν εναντίον της. Η αποστοίχιση των κοινωνιών από τις διευθετήσεις αιώνων υπό το κράτος εκφράζονται με διάφορα πρόσημα, όχι πάντα θετικά. Αν και τολμηρή σκέψη, ίσως και αυτή η αποχαλιναγωγήμενη βία του ISIS μπορεί να ιδωθεί ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης του νεωτερικού κράτους ως μέθοδος άσκησης βίας.

Χώροι ανομίας

«- Σου ανέφεραν Γουίλαρντ, γιατί θέλουν να «τερματίσουν» τη διοίκησή μου;

– Μου είπαν ότι έχετε τρελαθεί τελείως και οι μέθοδοί σας είναι «σαθρές».

– Είναι οι μέθοδοί μου σαθρές;

– Δεν βλέπω καμία μέθοδο, κύριε.»

Ο παραπάνω διάλογος θα μπορούσε να είναι εκείνος ενός οπλαρχηγού του ISIS και κάποιου αιχμαλώτου του, αλλά είναι από την ταινία «Αποκάλυψη Τώρα». Η σπουδαία ταινία του Φράνσις Φορντ Κόπολα περιγράφει μια κατάσταση με ανατριχιαστικές αναφορές στη σημερινή: Ο ταγματάρχης Κερτς του αμερικανικού στρατού στέλνεται στον πόλεμο του Βιετνάμ ως ειδικός στις ανορθόδοξες επιχειρήσεις, επιχειρήσεις δηλαδή που το όριο του μαχητή και του αμάχου είναι δυσδιάκριτο και το πεδίο μάχης είναι παντού, επιχειρήσεις πολιτικές. Σταδιακά αμφιβάλλει για τη δράση του αμερικανικού στρατού και ασκεί έντονη κριτική στους ανωτέρους του. Στο τέλος, χάνει τα λογικά του καθώς τίθεται κατηγορούμενος για φόνο ενός πράκτορα που θεωρούσε ότι έδινε πληροφορίες στον εχθρό. Λιποτακτεί από τον αμερικανικό στρατό και σχηματίζει μια αντάρτικη ομάδα που τον λατρεύει σαν θεό και κατασφάζει όποιον πατάει στα μέρη του ανεξαρτήτως πλευράς και εθνικότητας, έξω πια από το Βιετνάμ, στα εδάφη του Λάος. Ο Κερτς, καταρρέοντας ψυχικά, διαρρηγνύει το πλαίσιο της εποχής του και εισέρχεται στο πεδίο της τρέλας, καθώς έχει απολέσει κάθε διάκριση μεταξύ εχθρού και φίλου, μάχιμου και μη. Η βία του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως θεολογική αλλά δεν γίνεται στο όνομα κάποιας αρχής, ούτε θεμελιώνει ένα νέο δόγμα, μια νέα νομιμοποίηση. Είναι μια βία μηδενιστική στο όνομα κανενός και το μόνο που ιδρύει εκεί που ασκείται είναι μια πραγματική ανομία.

Από τον κόσμο του κινηματογράφου επιστρέφουμε στον κόσμο του αισθητού: Σε καιρούς ανακατατάξεων δημιουργούνται, είτε εσκεμμένα είτε αθέλητα, πεδία ανομίας. Τα πεδία αυτά μπορούν να αφορούν χώρο (ο ουρανός πάνω από τη Ράκα, τα εδάφη γύρω από

τη Ροζάβα κ.λπ.) είτε τον άνθρωπο ως υποκείμενο (υπήκοο) δικαίου (Ιρακινός πάνω σε βάρκα σε διεθνή ύδατα στο Αιγαίο, Σύριος στο λιμάνι του Πειραιά κ.λπ.). Τα πεδία αυτά, που η κρατική κυριαρχία μετασχηματίζεται, αμφισβητείται, έχει απολεσθεί ή εσκεμμένα υποχωρήσει, αποτελούν διακύβευμα για το ίδιο το κράτος, το οργανωμένο έγκλημα ή τα οργανωμένα κινήματα να το καταλάβουν, να το ελέγξουν και τελικά να επιβάλουν τους δικούς τους θεσμούς – με άλλα λόγια, να κυριαρχήσουν.

Είναι κοινός τόπος, βέβαια, ότι οι πράξεις του κράτους σε τέτοια πεδία τελούνται υπό τον αστερίσκο της κατάστασης εξαίρεσης, το προνόμιο που το ίδιο το κράτος έχει απονεμίσει στον εαυτό του –και μόνο– με την επίκληση της διατήρησης της ίδιας της νομιμότητας.

Από τον πρόσφυγα στον *denizen*[8]

Οι Διεθνείς Συνθήκες αποτελούν αντικατοπτρισμό ιστορικών συναινέσεων. Στις 18 Μαρτίου 2016, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε με την Τουρκία τη ληξιαρχική πράξη θανάτου της έννοιας του πρόσφυγα. Με την επίκληση της έκτακτης ανάγκης, η αρχή της μη επαναπροώθησης εγκαταλείπεται μαζί με τη μνήμη των συνθηκών που τη γέννησαν (η φρίκη του Β΄ Π.Π.), και στη θέση της μπαίνει η *raison d'état* ως απόλυτος ρυθμιστής των ζώων που είναι άξιες να βιωθούν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί απαρέγκλιτα τον πρωταθλητή στις καταδίκες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «ασφαλή τρίτη χώρα» και διατηρεί το δικαίωμα να επαναπροωθεί συλλογικά πρόσφυγες (άλλη μια ευθεία παραβίαση της συνθήκης της Γενεύης). Επίσης, το σημείο 2 της Συμφωνίας προβλέπει για κάθε Σύριο που επαναπροωθείται στην Τουρκία να εγκαθίσταται ένας στην Ευρώπη, καθιστώντας σαφές ότι οι μη Σύριοι τίθενται άρρητα μεν, ξεκάθαρα δε, συλλήβδην απελάσιμοι.

Όσον αφορά στην εφαρμογή, η Ελλάδα υποχρεούται να ενσωματώσει στο εθνικό της δίκαιο συγκεκριμένους κανόνες επαναπροώθησης καθώς και ένδικο μέσο αμφισβήτησης τέτοιων αποφάσεων. Μέχρι σήμερα κάτι τέτοιο δεν έχει γίνει: αντίθετα, ήδη έχουν

επαναπροωθηθεί στην Τουρκία οι πρώτες εκατοντάδες πρόσφυγες, με απόλυτα ασαφή τρόπο επιλογής και παράδοσης. Πέραν τούτου, το ελληνικό κράτος φαινομενικά τίθεται ενώπιον του εξής διλήμματος: ή να εφαρμόσει μαζικές επαναπροωθήσεις στο όνομα της συμφωνίας καταστρατηγώντας τα θεμέλια της Σύμβασης της Γενεύης αλλά και της –υπερσυνταγματικής, υποτίθεται, ισχύος– Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ή να ακολουθήσει τη διεθνή νομολογία και να αναγνωρίσει το προσφυγικό «προφίλ» της συντριπτικής πλειοψηφίας αυτών των ανθρώπων – μια πρόβλεψη της επιλογής δεν είναι και πολύ δύσκολη.[9]

Η ευρωτουρκική Συμφωνία αποτελεί τη σχηματοποίηση της κατάστασης εξαίρεσης σε κείμενο διεθνούς δικαίου και την κωδικοποίηση μιας πολεμικής ιαχής, τόσο καθαρά που και η Ύπατη Αρμοστεία αδυνατεί να ακολουθήσει[10], καθώς τα κράτη συμπυκνώνουν τον νόμο στις αποφάσεις τους. Όσο και αν ο νομικός λόγος προσπαθεί να την περικλείσει, αυτή η μονομερής αναστολή δικαίου αποδρά από το νοητικό πλαίσιο του νόμου και δημιουργεί τις προϋποθέσεις της νέας διευθέτησης. Αυτό είναι και το πολιτικό της νόημα: όταν ο νόμος συμπυκνώνεται σε απόλυτη απόφαση της εξουσίας, έχει αναστείλει τον εαυτό του στο όνομα της υπεράσπισής του. Κατά μια έννοια, ο νομικός λόγος της Ε.Ε. εδώ συναντά τον θεολογικό του ISIS, καθώς αμφότεροι αποτελούν θανατοπολιτικές με διαφορετική αφετηρία: ο μεν νομικός τη νεωτερικότητα, ο δε θεολογικός τη ριζική άρνησή της. Στη μια περίπτωση, ένα πλέγμα κανόνων καθιστούν την Αστυνομία, τη ρομφαία της κοσμικότητας, απόλυτο ρυθμιστή της ζωής, στην δε άλλη, τον θεό και τους αντιπροσώπους Του επί γης.

Η κατάσταση εξαίρεσης των από τα κάτω

Ο χώρος του Αιγαίου αποτελεί χρόνια «γκρίζα ζώνη» του νόμου, αφού εδώ και δεκαετίες αποτελεί κεντρικό κόμβο μαύρης οικονομίας (ναρκωτικά, όπλα) που συνδέει Ασία με Ευρώπη.[11] Κάθε τέτοια ζώνη χαρακτηρίζεται από σύνορα που είναι περατά μόνο από το οργανωμένο έγκλημα που αναλαμβάνει το *contrabande*.

Όσο πιο έντονες γίνονται οι «ροές» των αγαθών ή των ανθρώπων, τόσο ενισχύεται το οργανωμένο έγκλημα που τις συντονίζει. Κάποιος θα μπορούσε να παρατηρήσει ανατριχιαστικές ομοιότητες μεταξύ των συνόρων Ελλάδας – Τουρκίας και Μεξικό – ΗΠΑ σε όλα τα παραπάνω. Φράχτης, πύλη εισόδου παρανομοποιημένων ανθρώπων και αγαθών, πανίσχυρο οργανωμένο έγκλημα και, τώρα τελευταία, αισθητή παρέμβαση αυτοοργανωμένων κινημάτων.[12] Όσον αφορά στο Αιγαίο, τον τελευταίο χρόνο το οργανωμένο έγκλημα είχε αναλάβει, σχεδόν με τις δημόσιες ευλογίες των κρατών, τη μεταφορά των προσφύγων. Πρόκειται για απόλυτα ελεγχόμενα παρακρατικά κυκλώματα, με σχέσεις εκατέρωθεν των συνόρων, που εκμεταλλεύτηκαν το ολοένα διογκούμενο προσφυγικό ρεύμα για να τζιράρουν τεράστια ποσά.[13] Εξάλλου, οι ΜΚΟ αποτελούν χρόνια τώρα αναπόσπαστο κομμάτι των ζωνών ανομίας. Έχοντας ως αποστολή να προσφέρουν ανθρωπιστικό άλλοθι στις κρατικές παρεμβάσεις, οι ΜΚΟ κερδοσκοπούν και ξεπλένουν τεράστιες ποσότητες χρήματος για να στηρίξουν την επίσημη πολιτική της Ε.Ε. και να αποπολιτικοποιούν το πρόβλημα, διαιωνίζοντάς το.

Σε αυτό το πλαίσιο, δειλά δειλά από το καλοκαίρι του 2015 στο Πεδίο του Άρεως και στη συνέχεια σε όλα τα μεγάλα αστικά κέντρα και στα νησιά που δέχονται πρόσφυγες, εξαπλώθηκε μια σειρά αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων, με πολύ φιλόδοξη στοχοθεσία. Εν μέσω σοβαρής οικονομικής κρίσης, αυτές οι δομές δεν απαίτησαν τίποτα, τουναντίον διεκδίκησαν δημόσιο χώρο για να αναπτύξουν ουσιαστική αλληλεγγύη και στήριξη στο μακρύ ταξίδι των προσφύγων. Είναι συγκλονιστική η ωρίμανση, η επιμονή και η αξιοπιστία των εγχειρημάτων αυτών, που κατέδειξαν ότι η οργάνωση των από τα κάτω δεν υστερεί σε τίποτα από την κρατική μηχανή.

Είναι αλήθεια ότι στο ξεκίνημά τους αυτές οι προσπάθειες έτυχαν γενικευμένου αφορισμού (*απολίτικη φιλανθρωπία*) από σημαντική μερίδα της Αριστεράς και των αναρχικών που δεν ακολούθησαν την –αποσπασματική– αναβάθμιση, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, που ακολούθησε τον Φεβρουάριο του 2012 και γέννησε εγχειρήματα που τόλμησαν να κοιτάξουν την κοινωνία στα

μάτια και να προτείνουν στο *εδώ* και στο *τώρα*, όπως η ΒΙΟΜΕ ή ο αγώνας στις Σκουριές. Ομαδώσεις της αναρχίας κοίταζαν από μακριά –τα σχήματα, όχι οι άνθρωποι που κατά μόνας συμμετέχουν και αυτό πρέπει να προβληματίσει– τη στιγμή που άνθρωποι από διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες και εμπειρία έχτιζαν δομές αλληλεγγύης. Από την άλλη, η Αριστερά εκτός κοινοβουλίου ακόμα περιμένει να νικήσει το αντιιμπεριαλιστικό τόξο Άσαντ – Ιράν – Πούτιν, να ανοίξει ξανά η πρεσβεία της Συρίας και να γυρίσουν οι πρόσφυγες πίσω. Ευτυχώς, και εδώ υπάρχουν φωτεινές εξαιρέσεις που συμμετέχουν ενεργά και πρωτοπόρα, πλην όμως άστεγες πολιτικά.

Στις μέρες μας παίζεται ένα παιχνίδι κρατικής κυριαρχίας που πάει πίσω στην ιστορία. Η κρατική απόφαση συμπυκνώνεται σε νόμο και αυτός σε βία με επακόλουθη μια κρίση νομιμότητας: το Κράτος δεν παρέχει πια ούτε ασφάλεια, παίρνει τα πάντα και το μόνο που του έμεινε είναι το βασιλικό προνόμιο απονομής της ιδιότητας του υπηκόου. Αυτός είναι ο λόγος που προκηρύσσεται η καταγραφή των ΜΚΟ και η προσάρτησή τους στην κρατική πολιτική των κέντρων κράτησης με τη συνακόλουθη ποινικοποίηση των αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων. Η αδυναμία σοβαρής κατανόησης και παρέμβασης σε μετανάστες και πρόσφυγες ήταν κοινός τόπος για πολλά χρόνια, εδώ όμως έχει αρθεί πανηγυρικά με τη δημιουργία κοινών τόπων αγώνα και –γιατί όχι;– βίου.

Εγχειρήματα όπως η Νοταρά, το 5^ο, το Ορφανοτροφείο και το City Plaza διεκδικούν να συνδιαμορφώσουν με τους πρόσφυγες το πλαίσιο ζωής του ανθρώπου, ως απάντηση στο σύμπλεγμα Ε.Ε. – Τουρκίας – ΜΚΟ και οργανωμένου εγκλήματος που συνδιαμορφώνουν το πλαίσιο θανάτου του πρόσφυγα. Η έμπρακτη αλληλεγγύη των δομών και η προσπάθεια αποτροπής του κυβερνητικού σχεδίου για εγκλεισμό των προσφύγων στα hotspot, είναι ένας αγώνας που παίζεται πάνω σε ένα στοίχημα με ιστορικό βάθος αιώνων: ποιος είναι αυτός που θα ρυθμίσει τους όρους του βίου, ποιος θα ορίσει τον πολίτη. Με τα λόγια του Μπένγιαμιν στα 1942, ««*Η παράδοση των καταπιεσμένων μάς διδάσκει ότι η “κατάσταση εκτάκτου ανάγκης” στην οποία ζούμε αποτελεί τον κανόνα. Οφείλουμε να καταλήξουμε σε μια έννοια της ιστορίας η οποία να*

ανταποκρίνεται σε αυτό το γεγονός. Τότε θα έχουμε απέναντί μας, ως καθήκον, τη δημιουργία μιας πραγματικής (υπαρκτής) κατάστασης εξαίρεσης, κάτι που θα βελτιώσει τη θέση μας στον αγώνα ενάντια στον φασισμό».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Οι πληροφορίες και σκέψεις που παρατίθενται στο κεφάλαιο γεννήθηκαν στην εκδήλωση του Νοσότρος «Το προσφυγικό ζήτημα σήμερα και η κρίση του δυτικού κόσμου» στις 8/4 με ομιλητή τον ιδιαίτερα εμβριθή καθηγητή Δ. Σταματόπουλο.
2. Δόξα τω θεώ.
3. Αλλόθρησκοι , ειδωλολάτρες.
4. Μαχητής του Ιερού Πολέμου (Τζιχάντ).
5. Η κοινότητα όλων των μουσουλμάνων.
6. Παρίσι 2015: Το σύνορο πέφτει, οι «νεοβάρβαροι» εφορμούν, του Δημήτρη Μπελαντή
7. Carl Schmitt, *The Nomos of the Earth* , Telos Press Publishing , 2006 (σελ. 126).
8. Ο μη πολίτης , βλ. Giorgio Agamben , *εμείς οι πρόσφυγες*, <https://nomadicuniversality.wordpress.com/2011/06/02/>
9. Βλ. το ευσύνοπτο και κατατοπιστικό άρθρο της νομικού Γεωργίας Σπυροπούλου, «*Η ευρωπαϊκή φενάκη της ασφαλούς Τουρκίας*», <https://k-lab.zone/i-efropaiki-fenaki-tis-asfalous-tourkias/>
10. Καλογήρου: Αποχωρεί από νησιά του Αιγαίου η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ
11. 3 δισ. υπολογίζεται ο τζίρος της διακίνησης ανθρώπων σε Ιταλία-Γαλλία , βλ. Καθημερινή, «*Μεγάλα Κέρδη για το οργανωμένο έγκλημα*» , 21/4/2016.
12. Βλ. το ντοκιμαντέρ «*Η Γη των καρτέλ*», που καταγράφει αυτοοργανωμένες πολιτοφυλακές ενάντια

στη μεξικανική μαφία.

13. Παράδειγμα,

<https://www.tovima.gr/society/article/?aid=6981>

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 18

SMASHING THE BORDERS OF THE TAWAGHIT

Ο Νεοφιλελευθερισμός και η Πολιτική της Ασημαντότητας

David Ames Curtis

Μετάφραση: Αλέξανδρος Σχισμένος

Κάποιες μέρες πριν την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, ο Καστοριάδης επικεντρώθηκε στην καταγγελία της «ανησυχητικής κενότητας» του πολιτικού λόγου στη Δύση και επίσης στην κενότητα του «νεοφιλελεύθερου λόγου [που περιλαμβάνει] μια ελεεινή ισοπέδωση όσων έλεγαν οι μεγάλοι φιλελεύθεροι του παρελθόντος». [1]

Αυτή η θεματοποίηση του νεοφιλελευθερισμού εντός του πλαισίου της «ασημαντότητας» των σύγχρονων μορφών βαρβαρότητας έχει μέγιστες συνέπειες για τη σύγχρονη κατανόηση του καπιταλισμού και της φαντασιακής του θέσμησης. «Ο νεοφιλελεύθερος λόγος» δήλωσε [ο Καστοριάδης] στο “Fait et a faire” (1989), θα πρέπει να θεωρηθεί «μία άθλια φάρσα προορισμένη για ηλίθιους».[2]

«Η ρητορική της θάτσερ και του Ρήγκαν δεν άλλαξε τίποτε σημαντικό (η μεταβολή στην τυπική ιδιοκτησία κάποιων μεγάλων επιχειρήσεων δεν αλλάζει ουσιαστικά τη σχέση τους με το Κράτος)... η γραφειοκρατική δομή της μεγάλης επιχείρησης παραμένει άθικτη [και] το μισό της εθνικής παραγωγής διατρέχει τον δημόσιο τομέα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο (το Κράτος, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, την Εθνική Ασφάλιση)... Κάπου ανάμεσα στο μισό και στα δύο τρίτα των τιμών των ειδών διατροφής και των υπηρεσιών που εισάγονται στην τελική εθνική δαπάνη με τον ένα τρόπο ή τον άλλο καθορίζονται, ρυθμίζονται, ελέγχονται ή επηρεάζονται από την Κρατική πολιτική και... η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη (10 χρόνια εξουσίας της θάτσερ και του Ρήγκαν δεν έφεραν καμία ουσιαστική αλλαγή σε αυτό.

Μέσα στην συλλογική προσποιητή αμνησία το γεγονός πως «η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία είχε ήδη αποδομηθεί από κάποιους ακαδημαϊκούς οικονομολόγους τη δεκαετία του '30», απλώς θάβεται. «Οι άνθρωποι προσποιούνται πως λησμονούν ότι η σημερινή οικονομία είναι μία οικονομία ολιγοπωλίων, όχι μια ανταγωνιστική οικονομία».[3]

Η ρητορική των Ρήγκαν – θάτσερ «δεν άλλαξε τίποτε σημαντικό;». Ο Καστοριάδης και συγκεκριμένα το κείμενό του «Μοντέρνος καπιταλισμός και επανάσταση», έχει κατηγορηθεί για απαρχαιωμένες περιγραφές ενός φορντικού κόσμου πλήρους απασχόλησης.[4] Ωστόσο, μέλη του «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα», –τουλάχιστον όσοι υποστήριξαν το εν λόγω αμφιλεγόμενο κείμενο– υπήρξαν, ισχυρίστηκε ο Καστοριάδης, ίσως οι μόνοι «που το 1959-60 είπαν ότι το πρόβλημα στη σύγχρονη Δυτική, ανεπτυγμένη, καπιταλιστική κοινωνία ΔΕΝ είναι το οικονομικό πρόβλημα».[5] Συμμετέχοντας στην «κρίση των κοινωνικών

φαντασιακών σημασιών», ο ύστερος φιλελευθερισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί με σοβαρότητα με τους δικούς του στενούς ιδεολογικά οικονομικούς όρους. Η νεοφιλελεύθερη ρητορική δεν άλλαξε τίποτε· αυτό όμως δεν σημαίνει ότι τίποτε σημαντικό δεν άλλαξε, καθώς η παλίρροια της ασημαντότητας συνέχισε, και συνεχίζει, να ανεβαίνει.[6] Ο νεοφιλελεύθερος λόγος δεν καθορίζει την νέα πραγματικότητα· αντιθέτως, η συνεχής και βαθύνουσα καταστροφή νοήματος που είναι συμφυής με το πρόταγμα της καπιταλιστικής ορθολογικοποίησης περιλαμβάνει τους ανορθολογισμούς μίας διαλυτικής νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, όπως και τις πραγματικές συνέπειες της «αντιδραστικής αντεπίθεσης».[7] Τον Μάιο του 1989, ο Καστοριάδης δήλωσε ότι «η μόνη πραγματικά παρούσα και δεσπόζουσα σημασία είναι η καπιταλιστική σημασία, η επ' αόριστον δηλαδή επέκταση της «κυριαρχίας», η οποία εν τω μεταξύ έχει χάσει –και αυτό είναι το καίριο σημείο– όλο το περιεχόμενο που της παρείχε στο παρελθόν η ζωτικότητά της και το οποίο επέτρεπε στις διαδικασίες ταύτισης να ολοκληρώνεται κουτσά στραβά».[8] Σαν αποτέλεσμα, «το να κερδίζεις όμως, παρά τη νεοφιλελεύθερη ρητορική, έχει σήμερα χάσει σχεδόν κάθε επαφή με οποιαδήποτε κοινωνική λειτουργία, ακόμα και με οποιαδήποτε εσωτερική, ως προς το σύστημα, νομιμοποίηση».[9] Και ακόμη, παρά τη ρητορική, «αυτό το μείγμα της χρηματικής νόρμας και της γραφειοκρατικής – ιεραρχικής νόρμας επαρκεί για εμάς, ώστε να συνεχίσουμε να χαρακτηρίζουμε τις πλούσιες φιλελεύθερες κοινωνίες σαν κοινωνίες ενός κατακερματισμένου γραφειοκρατικού καπιταλισμού»[10], αντίθετα από ό,τι θα υποστήριζε το ασυνεπές περιεχόμενο της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας.

Η «φιλελεύθερη αντεπίθεση (με την καπιταλιστική έννοια του όρου), αρχικά του ζεύγους θάτσερ – Ρήγκαν», πραγματικά, «επιβλήθηκε παντού» – στους Γάλλους «Σοσιαλιστές», στους Σκανδιναβούς, κτλ, διαπίστωσε ο Καστοριάδης στην «Αποσάθρωση της Δύσης» (1991)[11]. Δημιουργώντας μια «άνετη ή ανεκτή κατάσταση για το 80 ή 85% του πληθυσμού (που έχει παραλύσει, επιπλέον, από τον φόβο της ανεργίας) και μεταφέρεται όλη η κόπρος του συστήματος στο 15 ή 20% των «κατώτερων στρωμάτων»

της κοινωνίας, τα οποία δεν μπορούν να αντιδράσουν ή μπορούν να αντιδράσουν μόνο με τη βία, την περιθωριοποίηση και την εγκληματικότητα· άνεργοι και μετανάστες στην Γαλλία και την Αγγλία, μαύροι και ισπανόφωνοι στις Ηνωμένες Πολιτείες, κ.λπ.».[12] Αυτό που «αυτή η ρητορική-καμουφλάζ επέτρεψε σε κάποιον» να κάνει, «αθετώντας τους διακηρυγμένους σκοπούς» ήταν το «να επιτύχει τους πραγματικούς σκοπούς της νέας πολιτικής: πολύ απλά, την αναδιανομή του εθνικού πλούτου προς όφελος των πλουσίων εις βάρος των φτωχών.»[13] Ύστερα από ένα ιντερλούδιο με την υπαγορευμένη από το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. εκλογή του «πρώτου Προέδρου με Μάστερ στη Διοίκηση Επιχειρήσεων» [σ.τ.μ., δηλαδή του George W. Bush] να οδηγεί στη μεγαλύτερη οικονομική κατάρρευση μετά τη Μεγάλη Ύφεση, δεν προκαλεί έκπληξη το ότι αυτή η λογική έχει αναπτυχθεί αρκετά, ώστε να καταστήσει, στη σκέψη πολλών ανθρώπων, το «1%» εύλογο στόχο για το «99%».

Αυτός ο «άμετρος θρίαμβος του καπιταλιστικού φαντασιακού υπό τις πλέον χονδροειδείς μορφές του», όπως τον περιέγραψε ο Καστοριάδης λίγο πριν τον θάνατό του δεν συνέβη εν κενώ, θα έλεγε κανείς ή μάλλον, ήταν το πλαίσιο του κενού –η άνοδος της ασημαντότητας– που επέτρεψε τον θρίαμβο. Η «αντιδραστική αντεπίθεση», «εκμεταλλεύτηκε τη χρεοκοπία των παραδοσιακών «αριστερών» κομμάτων, την τεράστια απώλεια επιρροής των συνδικάτων, την τερατωδία των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» που είχε γίνει έκδηλη και πριν από την κατάρρευσή τους, την απάθεια και την ιδιώτευση των λαών, την αυξανόμενη οργή τους κατά της υπερτροφίας και του παραλογισμού των κρατικών γραφειοκρατιών»[14].

Διατηρώντας το μοτίβο Βαρβαρότητα ή Αυτονομία μέσα στο σύγχρονο κενό νοήματος, ο Καστοριάδης επισημαίνει την αντίθετη πλευρά του νομίσματος αυτής της «επιστροφής σε μια τυφλή και βάνανση μορφή φιλελευθερισμού», δηλαδή, τη συνακόλουθη συνθήκη της ύπαρξής της: «[εκτός του τελευταίου] όλοι αυτοί οι παράγοντες εκφράζουν, έμμεσα ή άμεσα, την κρίση του κοινωνικοϊστορικού προτάγματος της ατομικής και συλλογικής

αυτονομίας».[15] Ήδη το 1986, υποστήριξε πως «η δύναμη αυτού του ψευδοφιλελευθερισμού... σε μεγάλο βαθμό... πηγάζει από αυτό, το ότι η «φιλελεύθερη» δημαγωγία γνωρίζει πώς να αιχμαλωτίσει το βαθιά αντιγραφειοκρατικό και αντικρατικό κίνημα και αίσθημα που υπάρχει από τη δεκαετία του '60 (και το οποίο διέφυγε της προσοχής των «σοσιαλιστών» ηγετών).[16] Δεν είναι ότι ο Καστοριάδης παρέμεινε κολλημένος σε μία υποτιθέμενα απαρχαιωμένη θεωρία του «γραφειοκρατικού καπιταλισμού»: είναι πως αυτό που αποκαλείται «Αριστερά» εγκατέλειψε στη «Δεξιά» το διαρκές αίσθημα εναντίωσης του λαού προς την γραφειοκρατία και το Κράτος. Στην «Ακυβέρνητη Κοινωνία» (1993)[17] παρατήρησε τη «σχεδόν ολοκληρωτική εξάλειψη της σύγκρουσης, είτε είναι κοινωνικοοικονομική, πολιτική ή "ιδεολογική"». Δεν το έκανε για να διασκεδάσει με την «ασημαντότητα», ή από τυφλότητα απέναντι στις σύγχρονες δυνατότητες αλλαγής, αλλά για να παραδεχτεί ειλικρινά πως ο «θρίαμβος... του «φιλελεύθερου» – καπιταλιστικού φαντασιακού και η σχεδόν εξάλειψη κάθε άλλης μεγάλης φαντασιακής σημασίας της νεωτερικότητας, του προτάγματος της ατομικής και συλλογικής αυτονομίας», είχε αλλάξει σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση που είχε περιγράψει στο «Σύγχρονος καπιταλισμός και Επανάσταση».[18] Αυτή η νίκη της «αποκαλούμενης Νεοφιλελεύθερης αντεπίθεσης» –και σημειώστε τη φράση «αποκαλούμενης Νεοφιλελεύθερης»– «έχει επιβάλει πράγματα που προηγουμένως έμοιαζαν αδιανόητα: άμεσες περικοπές στους πραγματικούς μισθούς και μερικές φορές ακόμη και στους ονομαστικούς μισθούς, για παράδειγμα, ή αλλιώς επίπεδα ανεργίας που εγώ ο ίδιος πίστευα, και έγγραφα, το 1960, ότι είχαν καταστεί αδύνατα, διότι θα προκαλούσαν μία κοινωνική έκρηξη. Λοιπόν, τίποτε δεν συνέβη. Υπάρχουν λόγοι γι' αυτό, κάποιοι σχετικοί με τον οικονομικό κύκλο –η απειλή, σε μεγάλο βαθμό μπλόφα, της «κρίσης» που εξαρτάται από τα «αποθέματα πετρελαίου» και ούτω καθεξής– και άλλοι πολύ πιο βαθείς. Βασικά, παρατηρούμε την ολοκληρωτική κυριαρχία του καπιταλιστικού φαντασιακού: την κεντρικότητα του οικονομικού, την ατελείωτη και υποτιθέμενα ορθολογική επέκταση της παραγωγής, της κατανάλωσης και του περισσότερο ή λιγότερο σχεδιασμένου και χειραγωγημένου «ελεύθερου χρόνου». Αυτή η

εξέλιξη δεν εκφράζει μόνο τη νίκη των κυρίαρχων στρωμάτων, που θα ήθελαν να αυξήσουν την εξουσία τους. Σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού συμμετέχει σε αυτό. Προσεκτικά αποτραβηγμένος στην ιδιωτική του σφαίρα, ο πληθυσμός αρκείται σε άρτο και θεάματα. Τα θεάματα παρέχονται ιδίως από την τηλεόραση (και τα «σορ»), ο άρτος από όλα τα γκάτζετ που είναι διαθέσιμα ανάλογα με τα διάφορα εισοδηματικά επίπεδα. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, όλα τα κοινωνικά στρώματα έχουν πρόσβαση σε αυτό το ελάχιστο επίπεδο άνεσης· μόνο οι μειονότητες που δεν έχουν [πολιτική] βαρύτητα αποκλείονται από αυτό... Η μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού μοιάζει να αρκείται στον ελεύθερο χρόνο και τα γκάτζετ, με κάποιες περιστασιακές συντεχνιακές αντιδράσεις που δεν έχουν πιθανότητα να έχουν συνέπειες. Αυτή η πλειοψηφία δεν φέρει κάποια συλλογική επιθυμία, κανένα πρόταγμα εκτός από τη διαφύλαξη της κατάστασης πραγμάτων».[19]

Και για να μην θεωρήσει κανείς ότι αυτή η «αποκαλούμενη Νεοφιλελεύθερη» νίκη θα σήμαινε μία επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση πραγμάτων, ο Καστοριάδης προσθέτει αμέσως: «Σε αυτή την ατμόσφαιρα, οι παραδοσιακές ασφαλιστικές δικλείδες της καπιταλιστικής “δημοκρατίας” καταρρέουν, η μία μετά την άλλη» και συνεχίζει απαριθμώντας τους τρόπους με τους οποίους αυτή η νίκη είναι πράγματι μία πύρρειος νίκη για τον καπιταλισμό, επειδή, καθώς η «ανθρωπότητα πριονίζει το κλαδί στο οποίο κάθεται», οικολογικά, υπάρχει, ακόμη και εν τη απουσία κάποιας άμεσης αντιπαράθεσης, μία συνεχιζόμενη καταστροφή των καίριων σημασιών που επέτρεψαν στον καπιταλισμό να ευημερήσει και να ανθίσει.

Αυτή η «νίκη της αποκαλούμενης Νεοφιλελεύθερης αντεπίθεσης», που αποδίδει «κεντρικότητα στο οικονομικό», έχει οδηγήσει πολλούς, από εμμονικούς με την εξουσία Φουκωικούς μέχρι νοσταλγικούς φονταμενταλιστές Μαρξιστές, να πιστέψουν ότι μας έχει καθ' ολοκληρίαν επιβληθεί ένα εντελώς καινούργιο καθεστώς, που προσδιορίζεται από τη νεοφιλελεύθερη καπιταλιστική ιδεολογία, ή ότι μπορούμε να επιστρέψουμε στους καθησυχαστικούς «νόμους» της καπιταλιστικής συσσώρευσης,

πιθανώς καταφέροντας να βρούμε επιτέλους την ορθή ερμηνεία του «φетиχισμού του εμπορεύματος» στο πρώτο κεφάλαιο του Κεφαλαίου.

Αυτό που δείχνει η κατανόηση του καπιταλισμού σαν μία φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας –όταν κανείς συμπεριλάβει τη διττή θέσμιση της νεωτερικότητας και την υπερτροφική καταστρεπτική «κρίση των κοινωνικών φαντασιακών σημασιών» που διέρχεται– είναι ότι δεν υπάρχει επιστροφή στην προηγούμενη κατάσταση πραγμάτων, ούτε είναι (ακόμη) εύλογο να πιστέψουμε ότι ζούμε τώρα σε μια πλήρως οικονομική κοινωνία, αδιαπέραστη από κάθε αντιπαράθεση και λειτουργώντας αποκλειστικά με τη δική της «λογική».

Ο κίνδυνος του να εκλάβουμε τον Νεοφιλελευθερισμό κυριολεκτικά είναι πως, αν δεχτούμε αφελώς τις προκείμενές του, μπορεί να «αφομοιωθούμε» από αυτές, και έτσι να αγνοήσουμε τόσο την ασυνέπειά του, όσο και τις αυτοκαταστροφικές του τάσεις (τις οποίες μπορούμε να εκμεταλλευτούμε για τον κοινωνικό μετασχηματισμό, όμως μόνο μέσα από μία ανανέωση του προτάγματος της αυτονομίας), όσο και τους πιο τετριμμένους «πραγματικούς σκοπούς» του (μια ριζική αναδιανομή του πλούτου μέσω της επιβολής της χρηματικής νόρμας, που ωστόσο είναι αυτο-υπονομευτική).

Μπαίνουμε στον πειρασμό να πούμε ότι υπάρχει κάποια αντικειμενική σύμπτωση ανάμεσα σε εξίσου δογματικές και εξεζητημένες και υπέργηρες ιδεολογίες, τους «φονταμενταλιστές των αγορών» του Νεοφιλελευθερισμού που με θράσος μας λένε ότι «δεν υπάρχει εναλλακτική» και συμπίπτουν με μία κατ' ελπίδα «επιστροφή στον Μαρξ» που θέλει να διαγράψει ό,τι συνέβη μετά το 1848 ή το 1867 και να μας παραδώσει ένα αυτομάτως εγγυημένο μέλλον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. "When East Tips West" (συνέντευξη δημοσιευμένη την 1^η Νοέμβρη, 1989 στο περιοδικό *Construire*, όργανο της ελβετικής κοπερατίβας Migros).
2. "Done and ToBe Done" (1989). Ο Καστοριάδης προσθέτει, «Η ασυνέπεια –ή μάλλον η ξεδιάντροπη κοροϊδία– του σύγχρονου «Φιλελευθερισμού»... αψηφεί τη φαντασία».
3. "When East Tips West", ο.π.. Προσθέτει: «Η λογική της αγοράς θα προϋπέθετε, για παράδειγμα, ότι κάποιος θα έπρεπε καλύτερα να είναι ικανός να ανακαλύψει μία ορθολογική βάση για την τιμή του κεφαλαίου, ή την πραγματική του αξία. Τώρα, αυτό είναι αδύνατον· δεν υπάρχει «αντικειμενική αξία» του κεφαλαίου». Επτά μήνες αργότερα, στο πρώτο συνέδριο για τον Καστοριάδη στο Cerisy, είπε: «Συνοδεύοντας την επίθεση των Ρήγκαν –θάτσερ, αυτή η οπισθοδρόμηση επέτρεψε στα αρπαχτικά του Σικάγο να ξεθάψουν κάποιες παλιές ιδέες που είχαν διαψευστεί από καιρό (στην πραγματικότητα, την ποσοτική θεωρία του χρήματος), στους «ειδικούς» του ΔΝΤ να σφυρηλατήσουν μερικά ακόμη καρφιά στο φέρετρο των φτωχών χωρών και στον κύριο Guy Sorman στη Γαλλία να γίνει ο απόστολος του οικονομικού Διαφωτισμού».
4. Παρόμοιες κριτικές ξεχνούν να αναφέρουν τις αναλύσεις του για τις μεταβολές στον σύγχρονο καπιταλισμό.
5. Στην συνέντευξή του για την εκπομπή «Παρασκήνιο» της ΕΡΤ το 1984. Διαθέσιμη στους παρακάτω συνδέσμους: <https://vimeo.com/85082034> και <https://www.youtube.com/watch?v=hs9ZsKj-01k> . Διευκρινίζει ακόμη περισσότερο, λέγοντας: «Δεν είναι το πρόβλημα της απαθλίωσης του προλεταριάτου, είτε σχετικής είτε απόλυτης, αλλά το πρόβλημα είναι αλλού. Το πρόβλημα είναι η ελευθερία των ανθρώπων μέσα στην παραγωγή, το πρόβλημα είναι στην καθημερινή τους ζωή, το πρόβλημα είναι στην οικογένεια, το πρόβλημα είναι στην εκπαίδευση κτλ κτλ. Από αυτή την άποψη προσφέραμε μια βασική αναθεώρηση σχετικά με τους σκοπούς μιας δράσης η οποία θέλει μία πραγματική κοινωνική αλλαγή» (00:14:10 –

00:14:50).

6. Μία διαύγαση με περισσότερες αποχρώσεις βρίσκεται στο “*The Coordinations: A Preface*” (1994): «Αυτή η επίθεση συνοδεύτηκε από –καθορίστηκε αλλά επίσης καθόρισε– μια ιδεολογική υποχώρηση πρωτοφανούς εμβέλειας. Οι ιδεολογίες της «Αριστεράς» εισήλθαν σε μία νέα φάση έντονης αποσύνθεσης, ενώ τα «δεξιά» ρεύματα με ευτυχία νεκρανάστησαν θεμελιώδη λάθη που είχαν αναιρεθεί πριν τρία τέταρτα του αιώνα (όπως ο μονεταρισμός – μία απλή επανέκδοση, με οικονομετρικό εξώφυλλο, της παλιάς ποσοτικής θεωρίας του χρήματος ή της οικονομίας της παράπλευρης προσφοράς, που έχει χαρακτηριστεί από τον ίδιο τον [πρώην Πρόεδρο] George Herbert Walker Bush ως «οικονομία-βουντού». Επιπροσθέτως, αυτές οι κυβερνητικές διακηρύξεις ήταν σκανδαλώδεις παραβιάσεις της ίδιας τους της πρακτικής – ένα φαινόμενο που αξίζει να σημειώσουμε, όχι επειδή θα ήταν εντελώς καινούργιο, αλλά επειδή είναι πρακτικά ανήκουστο στο οικονομικό πεδίο. Η θάτσερ και ο Ρήγκαν εκλέχθηκαν με την υπόσχεση να απαλλάξουν την κοινωνία από τη «Μεγάλη Κυβέρνηση»: στο τέλος των αντίστοιχων θητειών τους, το ποσοστό του ΑΕΠ που πήγαινε σε κυβερνητικές δαπάνες παρέμεινε πρακτικά अपαράλλακτο. Είχαν αποκηρύξει τον Κεϋνσιανισμό με απέχθεια – αλλά κάθε Κεϋνσιανός θα είχε καταδικάσει σαν υπερβολικά σε σημείο γελοιότητας τα ελλείμματα της κυβέρνησης Ρήγκαν». Όπως έχω σημειώσει, «Ο πολεμικός Κεϋνσιανισμός ήταν μία επιλογή που ο Καστοριάδης είπε ότι ο Ρήγκαν μεταχειρίστηκε τη δεκαετία του 1980 και ο υιός Μπους χρησιμοποίησε, με καταστρεπτικά αποτελέσματα, τη δεκαετία του 2000» (ASA, p. xxxi).
7. Βλ. «*Η ορθολογικότητα του καπιταλισμού*», εκδ. Υψιλον, 1996.
8. Βλ. «*Η κρίση της διαδικασίας ταύτισης*», στον τόμο «*Η άνοδος της ασημαντότητας*», σελ. 177, εκδ. Υψιλον, 2000.
9. Ο.π. σελ. 178.
10. Στον διάλογο, “*What Democracy?*”
11. Στον τόμο, *Η άνοδος της ασημαντότητας*, σελ. 77 κ.ε.

12. Ο.π. σελ. 94
13. "The *Coordinations*: A Preface" (1994)
14. Η «ορθολογικότητα» του καπιταλισμού, σελ. 62-63.
15. Ο.π. σελ. 63.
16. "We Are Going Through a Low Period..." (1986)
17. Στην Ελλάδα δημοσιευμένη από τις Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα 2011.
18. Στα ελληνικά από τις εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα 1987.
19. Βλ. «Ακυβέρνητη Κοινωνία», ο.π.

Ο *David Ames Curtis* είναι Αμερικάνος μεταφραστής, συγγραφέας, ακτιβιστής και στενός συνεργάτης του Κορνήλιου Καστοριάδη. Συνιδρυτής του *Agora International*, μιας διεθνούς διαδικτυακής πλατφόρμας αφιερωμένη στο πρόταγμα της αυτονομίας και στην συλλογή και προώθηση της παγκόσμιας βιβλιογραφίας του Καστοριάδη. Έχοντας μεταφράσει πάνω από ένα εκατομμύριο λέξεις από γραπτά του μεγάλου φιλοσόφου, δικαίως θεωρείται ο επίσημος μεταφραστής του στον αγγλόφωνο κόσμο. Μεταξύ άλλων είναι υπεύθυνος έκδοσης, μετάφρασης και επιμέλειας του τόμου *The Castoriadis Reader* και του τρίτομου έργου *Political and Social Writings*. Βρέθηκε μεταξύ των ομιλητών του B-FEST 5.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 18

**Πέρα από την Ιδεολογία:
Επανεξετάζοντας το Σημασιακό**

Πλαίσιο

Yavor Tarinski

Μετάφραση: Ιωάννα Μαραβελίδη

Πράγματι, εξαρτόμαστε απ' τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία ζούμε όμως είμαστε και οι δημιουργοί των πολιτικών και κοινωνικών μας κατασκευών και άρα μπορούμε να τα αλλάξουμε αν είμαστε τόσο αποφασισμένοι.

Mary Dietz[1]

Στον διάλογο[2] μεταξύ Simon Springer και David Harvey πάνω στο ποιο ιδεολογικό πλαίσιο θα έπρεπε να υιοθετήσει η ριζοσπαστική γεωγραφία, η πρόταση του Harvey του να αφήσουμε τη ριζοσπαστική γεωγραφία ελεύθερη από οποιονδήποτε «-ισμό» φαίνεται πολύ εύλογη. Και παρότι η πολεμική των κειμένων τους φαίνεται αρχικά να εξετάζει το ζήτημα της ριζοσπαστικής γεωγραφίας, έχει κατά τη γνώμη μου μία ευρύτερη σημασία αναφορικά με τον ρόλο της ιδεολογίας στον δρόμο για την κοινωνική απελευθέρωση και χειραφέτηση. Με μικρές εξαιρέσεις, η πρόταση του να ελευθερώσουμε τους εαυτούς μας απ' την ιδεολογία φαίνεται εξαιρετικά παραμελημένη από τα χειραφετικά κινήματα, κάτι το οποίο θεωρώ λάθος αν θέλουμε να εμπλέξουμε κόσμο σε αυτά και να δράσουμε εποικοδομητικά.

Βλέπουμε ακτιβιστές και θεωρητικούς, απασχολημένους με το να κρατήσουν την ιδεολογική/ταυτοτική τους «καθαρότητα», να συμμετέχουν συχνά σε ατέρμονες συζητήσεις για το τι είναι «αναρχικό», «μαρξιστικό», κ.τ.λ. Προς αποφυγή παρεξηγήσεων, δεν εννοώ να εγκαταλείψουμε τη θεωρία για χάριν της άμεσης δράσης. Αντιθέτως, η θεωρητική έρευνα και η κριτική σκέψη είναι απαραίτητες για μία αποτελεσματική δράση. **Αλλά η Ιδεολογία δεν πρέπει να συγχέεται με τη θεωρία.**

Ιδεολογία και μη-σημασιακό πλαίσιο

Η Καταστασιακή Διεθνής ορίζει την Ιδεολογία ως ένα δόγμα

ερμηνείας της υφιστάμενης πραγματικότητας[3], το οποίο μπορεί γίνει κατανοητό ως μία σκέψη που δεν λαμβάνει υπόψη το εκάστοτε σημασιακό πλαίσιο. Αυτό σημαίνει πως ο *idéologue* δημιουργεί έναν συγκεκριμένο τύπο ανάλυσης, επηρεασμένο απ' το δικό του τοπικό περιβάλλον (κοινωνικό πλαίσιο, οικονομική ανάπτυξη, κουλτούρα, κ.τ.λ.) και προσπαθεί συνεχώς να ταιριάξει μέσα σε αυτό πραγματικότητες που γεννιούνται σε διαφορετικά περιβάλλοντα, κάτι που συχνά οδηγεί σε παρανοήσεις. Βλέπουμε καθαρά κάτι τέτοιο, για παράδειγμα, στις αντιδράσεις ορισμένων αναρχικών και μαρξιστών (που έχουν «καθαρή» ταξική ανάλυση βασισμένη αποκλειστικά στις πραγματικότητες της βιομηχανικής Ευρώπης του 19^{ου} αιώνα), οι οποίοι κρίνουν τα γεγονότα στη Ροζάβα, ψάχνοντας εκεί για ένα «προλεταριάτο» που δεν υφίσταται με την κλασική Δυτική έννοια[4].

Με αυτή την έννοια, η Ιδεολογία «ευνουχίζει» τις ιδέες κάποιου, μετατρέποντάς τις σε αποστειρωμένα/ταριχευμένα δόγματα, τα οποία δεν μπορούν να υπάρξουν πέρα απ' την αρχική τους φόρμα. Οι «ιδεολογικοποιημένες» ιδέες γίνονται ασύμβατες με πραγματικότητες/περιβάλλοντα που διαφέρουν απ' αυτά που τις γέννησαν και έτσι αχρηστεύονται. Η Ιδεολογία εμποδίζει τόσο τη θεωρητική έρευνα όσο και τη μετέπειτα από αυτήν δραστηριότητα. Δημιουργεί μία δογματική αντίληψη της ουτοπίας και αποκλείει οτιδήποτε «παρεκκλίνει», ακόμα και όταν υπάρχουν κάποιες κοινές αρχές (όπως είδαμε παραπάνω στην περίπτωση της Ροζάβα), φτιάχνοντας ένα είδος αυτο-αποξενωτικής ελιτίστικης υποκουλτούρας.

Επομένως, η Ιδεολογία γίνεται πιο πολύ αυτο-εκφραστική παρά εργαλειακή. Μεταμορφώνεται σε συγκεκριμένη ταυτότητα, που συχνά χρησιμεύει ως δικαιολογία για παραίτηση από τις ευρείες κοινωνικές υποθέσεις. Δημιουργεί έναν δικό της κύκλο ιδιοτέλειας, ανοιχτό κυρίως σε ομοϊδεάτες (που μοιράζονται την ίδια ιδεολογία), οι οποίοι απομακρύνουν εκουσίως τον εαυτό τους από θεσμίσεις και κοινωνικά δίκτυα που θα μπορούσαν ενδεχομένως να επηρεάσουν[5]. Όπως υπογραμμίζει ο Jonathan

Matthew Smucker:

[...] όταν δεν αμφισβητούμε τις κουλτούρες, τα πιστεύω, τα σύμβολα, τις αφηγήσεις κ.τ.λ. των υφιστάμενων θεσμίσεων και κοινωνικών δικτύων στα οποία ανήκουμε, απομακρυνόμαστε από την πηγή και τη δύναμη που ενυπάρχει σε αυτά. Για χάρη ενός άθλιου μικρού κλαμπ ακτιβιστών χαρίζουμε ολόκληρο χωράφι. Αφήνουμε στους αντιπάλους μας τα πάντα.

Εξαιτίας του μη-σημασιακού πλαισίου, η Ιδεολογία μπορεί να ιδωθεί ως κομμάτι του σημερινού κυρίαρχου φαντασιακού, που βασίζεται στη γραφειοκρατική λογική και έχει ανάγκη να χωρίζει τα πάντα σε «βολικά» και τακτοποιημένα κουτάκια, δηλαδή σε αυστηρούς κοινωνικούς και πολιτικούς ρόλους, δημιουργώντας και ενδυναμώνοντας έτσι τις ταυτότητες, παρά τις ιδέες. Στο βιβλίο της «*Η ανάδυση του κοινωνικού χώρου*», η Kristin Ross περιγράφει πώς κατά τη διάρκεια της Παρισινής Κομμούνας, ο Catulle Mendès (αντιπροσωπεύοντας την προ-κομμούνας εποχή) δεν λυπάται πραγματικά για την πτώση της παραγωγής αλλά αντίθετα το άγχος του πηγάζει απ' την επίθεση στην ταυτότητα, αφού οι υποδηματοποιοί άρχισαν να φτιάχνουν, αντί για παπούτσια, οδοφράγματα[6]. Εντοπίζει αυτή τη γραφειοκρατική λογική της στενής ταυτότητας πίσω στον Πλάτωνα, σύμφωνα με τον οποίο σε ένα καλά συγκροτημένο κράτος μία συγκεκριμένη δουλειά αποδίδεται σε κάθε άτομο· ο υποδηματοποιός είναι πάνω απ' όλα κάποιος που δεν μπορεί να είναι και πολεμιστής[7].

Ένα χαρακτηριστικό της γραφειοκρατικής λογικής είναι η εγγενής προδιάθεση προς την ιεραρχία αφού κάποιες δουλειές και ρόλοι είναι πιο σημαντικοί από άλλους. Ο David Graeber, σε συνέντευξή του για το Περιοδικό «*Βαβυλωνία*», ορίζει την Ιδεολογία ως την ιδέα για την οποία κάποιος πρέπει να δημιουργήσει μία παγκόσμια ανάλυση πριν να αναλάβει δράση, κάτι που προϋποθέτει ότι η σημασία της πνευματικής πρωτοπορίας (των στενών *ideologues*-ειδικών) θα πρέπει να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο σε κάθε κοινωνικό-πολιτικό κίνημα[8].

Πέρα απ' την Ιδεολογία: Το σημασιακό πλαίσιο είναι το παν

Προκειμένου τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα να καταφέρουν να αμφισβητήσουν το υπάρχον σύστημα, θα πρέπει να ξεπεράσουν τα όρια του σημερινού φαντασιακού το οποίο βασίζεται στη γραφειοκρατική λογική και τους ξεχωριστούς πολιτικούς ρόλους. Στην πράξη, αυτό σημαίνει να προχωρήσουν πέρα απ' την Ιδεολογία, εντοπίζοντας δηλαδή τις επιθυμητές αρχές και τα αποτελέσματα και καταβάλλοντας ταυτόχρονα προσπάθειες για την προσαρμογή τους στις εκάστοτε τοπικές συνθήκες. Αυτό δεν σημαίνει να αφήσουμε κατά μέρος τα ιδανικά μας και να «πάμε με το ρεύμα» αλλά αντιθέτως να προσπαθήσουμε να τα μοιραστούμε με όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο, που πιθανότατα δεν μοιράζεται την ίδια (ή και καμία) Ιδεολογία/δόγμα/πολιτικό lifestyle. Κάνοντας αυτό, ερωτήσεις όπως «Είναι ο EZLN αναρχική οργάνωση ή όχι;»[9] γίνονται παρωχημένες και αντικαθιστούνται από άλλες όπως «Τι προτείνουν, πάνω σε ποια βάση και ποιες αρχές, συμφωνούμε και πώς με ό,τι κάνουν;» κ.α.

Τέλος, εξαρτάται απ' τους στόχους που θέτουμε με τους αγώνες μας. Αν αγωνιζόμαστε για κοινωνική απελευθέρωση και αμεσοδημοκρατική συμμετοχή, δεν μπορούμε παρά να προσπαθήσουμε να συνδέουμε διάφορους αγώνες, κινήματα και όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, και για να γίνει κάτι τέτοιο, πρέπει να είμαστε ευέλικτοι στον τρόπο που εκφράζουμε τις ιδέες μας ανάλογα με το συνομιλητή που έχουμε μπροστά μας. Όπως προτείνει ο Aki Ogi: *Μία κοινωνία μπορεί να λειτουργήσει με Άμεση Δημοκρατία μόνο αν οι περισσότεροι απ' τους πολίτες της θέλουν να αποφασίζουν οι ίδιοι για την πολιτική, αφού καμία μειοψηφία, όσο θετικές και να είναι οι προθέσεις της, δεν μπορεί να την επιβάλλει στην κοινωνία*[10].

Βήματα προς αυτή την κατεύθυνση έγιναν απ' τον Larry Giddings, ο οποίος αντικατέστησε τον ιδεολογικό όρο «αναρχικό» με τον ευρύτερο «αντιεξουσιαστικό»[11]. Έπραξε έτσι αφού συνειδητοποίησε πως είτε αναγνωρίζει τους μη-αναρχικούς αγώνες

είτε όχι, αυτοί εξακολουθούν να υπάρχουν, και αδιαφορώντας για αυτούς, επειδή δεν αντικατοπτρίζουν τη δική του θεωρία για ένα «χωρίς έθνη-κράτη μέλλον», αδιαφορεί επί της ουσίας για την ίδια του την επιθυμία για ένα τέτοιο μέλλον. Κατέληξε στο συμπέρασμα πως τα αποκεντρωμένα κοινωνικά και οικονομικά συστήματα, οργανωμένα με δημοκρατικό, μη-κρατικό τρόπο, θα έρθουν μόνο μέσα από κοινούς αγώνες διαφόρων κινημάτων και ευρείας κοινωνικής συμμετοχής.

Επομένως, αντί μιας συνεχούς προσπάθειας ορισμού του τι είναι «πραγματικός» αναρχισμός, αποφάσισε να δοκιμάσει μια άλλη προσέγγιση: να εντοπίσει τα αντιεξουσιαστικά χαρακτηριστικά των ήδη υπαρκτών και ποικίλων κοινωνικών κινημάτων και να προσδιορίσει τους κοινούς τους εχθρούς (καταπιεστές) και έτσι να τα ενώσει. Για να επιτύχει μια τέτοια σύνδεση, οι στενά ιδεολογικές αφηγήσεις έπρεπε να εγκαταλειφθούν και να αντικατασταθούν από μία γενικότερη αντιεξουσιαστική κουλτούρα, η οποία μπορεί ταυτόχρονα να καθορίζεται και να καθορίζει το περιβάλλον στο οποίο δημιουργήθηκε.

Συμπερασματικά

Προχωρώντας πέρα απ' την Ιδεολογία, δεν σημαίνει παραίτηση απ' τις ιδέες και τις αρχές μας αλλά συνεχής επανεκτίμηση και εξέλιξή τους. Στον φόβο του ότι χωρίς ιδεολογικές ταυτότητες θα απορροφηθούμε απ' την κυρίαρχη κουλτούρα της πολιτικής απάθειας και του αλόγιστου καταναλωτισμού μπορούμε να απαντήσουμε με τη δημιουργία μιας ευρείας πολιτικής κουλτούρας αυτεξούσιων ατόμων που είναι, πρώτα απ' όλα, *λέκτορες των λέξεων και πράττοντες των πράξεων*[12]. Ένα τέτοιο ευρύ σχέδιο βασισμένο, όπως προτείνεται απ' την Mary Dietz, στην αξία του αλληλοσεβασμού και της «θετικής ελευθερίας» της αυτοκυβέρνησης (και όχι απλώς την «αρνητική ελευθερία» της μη-παρέμβασης), διατηρεί το αντιεξουσιαστικό πνεύμα ενώ επιτρέπει ταυτόχρονα την αλληλεπίδραση με μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας και την εφαρμογή στην πράξη των ιδεών μας σε διαφορετικά περιβάλλοντα και σημασιακά πλαίσια.

Μόνο μια τέτοια προσέγγιση θα μας βοηθήσει να ξεφύγουμε απ' τον «σεκταρισμό» (με όλον τον σεπαρατισμό και το lifestyle που απορρέει από αυτόν) των πολιτικών κινήμάτων που τα στοιχειώνει απ' τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι τις μέρες μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] Mary Dietz, Context is All: Feminism and Theories of Citizenship. in Dimensions of Radical Democracy. edited by Chantall Mouffe.1992. Verso Books. p79

[2] “Listen, Anarchist!” by David Harvey: <https://davidharvey.org/2015/06/listen-anarchist-by-david-harvey/>

[3] “There is no such thing as situationism, which would mean a doctrine of interpretation of existing facts.” (Situationist International) from Internationale Situationniste #1, Knabb, p45

[4] Mr. Anarchist, we need to have a chat about colonialism: <https://roarmag.org/essays/zapatistas-rojava-anarchist-revolution/>

[5] Why We Can't Depend On Activists To Create Change: <https://www.alternet.org/visions/why-we-cant-depend-activists-create-change>

[6] Ross, Kristin. The Emergence of social space. Verso 2008 p14

[7] Ibid. p13

[8] Against Ideology? <https://www.crimethinc.com/texts/recentfeatures/ideology.php>

[9] Πίσω στο 2002, το αμερικάνικο περιοδικό Green Anarchy δημοσίευσε ένα επικριτικό άρθρο για το κίνημα των Ζαπατίστας με τίτλο «Οι EZLN δεν είναι αναρχικοί!» : <https://theanarchistlibrary.org/library/various-authors-willful-disobedience-volume-2-number-7>

[10] “Abolish Power: Politics Without Politicians”: <https://www.abolish-power.org/>

[11] “Why Anti-Authoritarian?” an essay by Larry Giddings:

<https://www.spunk.org/texts/misc/sp000124.txt>

[12] Mary Dietz, Context is All: Feminism and Theories of Citizenship. in Dimensions of Radical Democracy. edited by Chantall Mouffe. Verso Books. 1992. p75

Μετάφραση απ' το αρχικό αγγλικό κείμενο που βρίσκεται εδώ:
Beyond Ideology: Rethinking contextuality

Το παρόν κείμενο δημοσιεύεται στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος
18

Η Απογύμνωση του (Νέο) Αριστερού Λόγου – Το κοινωνικο-ιστορικό δείγμα

Αποστόλης Στασινόπουλος

«Είμαστε κάθε λέξη απ' το σύνταγμα αυτής της χώρας»

Με αυτή την εμβληματική φράση για τη σύγχρονη αριστερά θέλησε ο Α. Τσίπρας να σφραγίσει μετά την πρώτη εκλογική νίκη του Σύριζα τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης, εγκαινιάζοντας τον νέο κυβερνητικό σχηματισμό ως τον μοναδικό φορέα επαναλειτουργίας του κράτους και διαφύλαξης της συνταγματικής νομιμότητας. Ήδη από την πτώση της εγχώριας σοσιαλδημοκρατικής πλάνης και την κατάρρευση του Πασόκ, είχε αποδυθεί σε μια επιχείρηση προσεταιρισμού των πολιτικών αιτημάτων του εν λόγω χώρου μέσα από τη διαρκή επίκληση της «δημοκρατικής παράταξης» του τόπου, απευθυνόμενος σε ένα από χρόνια κατασκευασμένο ακροατήριο που από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα και με πολλαπλές μεταμφιέσεις αποτελεί τη βάση της κεντρικής πολιτικής εξουσίας.

Τα θεμέλια της «δημοκρατικής παράταξης» που δεν κατάφερε να διατηρήσει στο πελατολόγιό του ο Ευ.Βενιζέλος και κατέγραψε στην εκλογική του ατζέντα ο Σύριζα, σηματοδότησαν την κορύφωση του αριστερού εγχειρήματος κατάληψης της εξουσίας και παραγωγής ενός ηγεμονικού λόγου διαχωρισμένου από τις δημοκρατικές αιχμές που είχαν αναδείξει τα κοινωνικά κινήματα των τελευταίων ετών. Βέβαια, μόνο ένας τραγωδός του 21^{ου} αιώνα θα μπορούσε να διαλευκάνει πού οδηγεί η σύγχυση μεταξύ της προσκόλλησης στο ενωσιακό μοντέλο, της λατρείας των κινήματων και της λενινιστικής φαντασίωσης του αυτοσκοπού της εξουσίας. Ο Λένιν το 1917 ήξερε πολύ καλά ένα πράγμα, πως έφτασε η στιγμή για να πάρει την εξουσία και πως αύριο θα είναι αργά. Έχουν περάσει σχεδόν εκατό χρόνια από τότε και ενώ το παρόν των κοινωνιών επιταχύνεται και μεταβάλλεται ραγδαία, ο πόθος της εξουσίας για την εξουσία παραμένει ακατάβλητος στον αριστερό λόγο.

Η ρητορική της πόλωσης που συνόδευσε την πολιτική της ενσωμάτωσης ακολούθησε πιστά τα νεοελληνικά διλήμματα του «Καραμανλής ή τανκς» και του μεταμφιεσμένου «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα», προσθέτοντας με μπόλικη δόση αριστερού λαϊκισμού το νεόκοπο μνημόνιο-αντιμνημόνιο. Συγκαλύπτοντας το πορώδες έδαφος της ριζοσπαστικοποίησης της δημοκρατίας και επαναπροσδιορισμού των μεταπολεμικών και μεταπολιτευτικών θεσμών της ελληνικής κοινωνίας που απασφαλίστηκε τα τελευταία χρόνια, προσέφυγε σε μια καταγγελία της λιτότητας και διεκδίκηση της καταστρατηγημένης δημοκρατίας αγνοώντας το κολλώδες τέλμα της σοσιαλδημοκρατίας και τα οριακά σημεία απόδοσης της αντιπροσώπευσης. Ακόμα, η διακαής επιθυμία παρείσφρησης στην κρατική εξουσία και η επιδίωξη ισχυροποίησης της ευρωπαϊκής νομικο-πολιτικής τάξης δίχως καμία διερώτηση γύρω από τις δομές και τους μηχανισμούς που τις συστήνουν κατέδειξε και κατά δήλωση της ευρωπαϊκής ελίτ πως η “αριστερή” διακυβέρνηση απεδείχθη η ικανότερη ώστε να ολοκληρώσει χωρίς ιδιαίτερους κλυδωνισμούς τη συντριβή των κοινών και τη διάλυση του κοινωνικού συμβολαίου.

Τι μπορεί να σηματοδοτούν όμως για τη σύγχρονη Ευρώπη λέξεις όπως έθνος-κράτος, κοινωνικό συμβόλαιο, αντιπροσώπευση, πρόοδος, ανάπτυξη; Τι έχει απομείνει άραγε σήμερα από τις αφετηριακές εξαγγελίες περί ελευθερίας, ισότητας και αδελφότητας; Οι παραδοσιακοί διαχωρισμοί καθίστανται αναχρονιστικοί καθώς εδραιώνεται πλέον η πολιτειακή ισχύς της οικονομικής σφαίρας αφού η πολιτειακή και πολιτική ζωή βουλιάζει στην οικονομία της αγοράς και των διάχυτων οικονομικο-πολιτικών δικτύων υπερεθνικής εξουσίας συντρίβοντας τη δυνατότητα του πολίτη να συμμετέχει καθοριστικά στην απόφαση. Τι σημαίνει να είσαι πολίτης σήμερα στη Ευρώπη; Η διάκριση δημοσίου και ιδιωτικού έχει πλήρως διαρραγεί, και η έννοια του πολίτη απαξιώνεται επειδή εκφράζει τον κατακερματισμό και την πολιτική αδυναμία των πολιτών απέναντι στις παντοδύναμες ελίτ. Ο πολίτης δεν έχει πραγματικό λόγο στην απόφαση, γεγονός που εκδηλώθηκε ξανά με τεράστια σαφήνεια μετά και το τελευταίο δημοψήφισμα. Η Ε.Ε. ενσαρκώνει σήμερα μια συγκεντρωτική δομή ολιγαρχικού τύπου που τείνει διαρκώς σε γιγαντισμό. Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής λογικής και φαντασίας βρίσκεται η αντίληψη πως όλα κινούνται γύρω απ' την οικονομία επιβάλλοντας έναν πολιτισμό της οικονομίας σε έναν διαρκή επαναπροσδιορισμό με όρους χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης. Γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες μέσα από ένα πλήθος γεγονότων, της συντριπτικής υπεροχής της κερδοσκοπίας που αδηφάγα επιχειρεί να ιδιωτικοποιήσει το σύνολο των κοινών υπό το γυμνό πέπλο της ανάπτυξης, διαμορφώνοντας ένα αδιάσπαστο συνεχές περιφράξεων. Η Ευρώπη διαχωρίζεται σε ζώνες υψηλής τεχνολογικής ανάπτυξης, ειδικές ζώνες όπου το δίκαιο περιστεύεται ανά περίπτωση και ζώνες ανομίας.

Τα παγκόσμια πλέον δίκτυα οικονομικής εξουσίας που επικαθορίζουν τις αποφάσεις για το μέλλον των κοινωνιών, μετασχηματίζουν το κράτος σε έναν θεσμό θωράκισης της δημόσιας ασφάλειας και υλοποίησης των κυρίαρχων επιταγών. Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι το παράδειγμα των Σκουριών όπου η κρατική δομή αναλαμβάνει τον ρόλο του αστυνόμου μεταξύ της κερδοσκοπίας της Eldorado Gold και της τοπικής κοινωνίας

εις βάρος φυσικά των τοπικών αντιστάσεων. Ακόμα, η υιοθέτηση κεϋνσιανών πολιτικών στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον έδειξε γρήγορα τα όριά της. Η σχετική αποτελεσματικότητα των παραπάνω πολιτικών, που εδραζόταν στις πρώτες δεκαετίες μεταπολεμικά, βασιζόταν στην ικανότητα των κυβερνήσεων να ελέγχουν με νομισματικά και δημοσιονομικά μέτρα το επίπεδο της απασχόλησης, τον ρυθμό της ανάπτυξης, το επίπεδο των τιμών και το εξωτερικό ισοζύγιο. Η έξοδος από τις κλειστές οικονομίες σε μια διευρυμένη αγορά πολλαπλών διαστρωματώσεων, η υπερδιόγκωση του οικολογικού αποτυπώματος με την ταυτόχρονη υφειακή τάση της παγκόσμιας οικονομίας –προς πείσμα και των αριστερών επιδιώξεων για νέες αναπτυξιακές διαδρομές– και η υποβάθμιση της κρατικής πολιτικής ισχύος σημαδεύει το ήδη απονεκρωμένο σώμα της κρατικής εξουσίας με όρους κυρίαρχης εθνικής πολιτικής. Η νεοφιλελεύθερη σκακιέρα απορροφά την εθνική πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας καθιστώντας την αντιμνημονιακή συνθηματολογία και το κεϋνσιανό πρόγραμμα σε έσχατης πολιτικής σημασίας διεκδικήσεις. Βέβαια, ο τραγέλαφος των αριστεριστικών οραμάτων επίλυσης των προβλημάτων δια της εξόδου από το ενωσιακό μόρφωμα παραγνωρίζει αφενός την εξωτερική απόδοση της ισοτιμίας του εσωτερικού νομίσματος και αφετέρου την ισχύ των παγκόσμιων δικτύων εξουσίας με την παράλληλη καθυπόταξη κρατών εκτός Ε.Ε. από τα εν λόγω δίκτυα.

Η εξαγγελία του δημοψηφίσματος αποκάλυψε με διαφάνεια την αμηχανία και τον συνολικό αυτοεγκλωβισμό του πολιτικού σχεδιασμού και της κυρίαρχης ρητορικής του Σύριζα. Η «πολιτική του εφικτού», που προσέβλεπε σε μια αμοιβαία επωφελή λύση, καθαίρεσε γρήγορα την πολλαχώς καθαγιασμένη «αριστερή» διαχείριση του κράτους υπό την προωθητική αντιπολίτευση των κινημάτων και καθιέρωσε την παραγωγή ενός λόγου επαναθεμελίωσης της «μη εναλλακτικής». Άλλωστε, η αποφυγή κριτικής των μετασχηματισμών της σύγχρονης κρατικής δομής και του επελαύνοντος οικονομισμού προς όλα τα πεδία της ζωής που οδήγησε στην απογύμνωση του αριστερού λόγου, είχε να αντιμετωπίσει και τη νέα συμφωνία της TTIP. Η διχοτομική διαίρεση της κοινωνίας σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, που

κατασκεύασε το εύπεπτο και λαϊκίστικο δίλημμα της εξόδου από το μνημόνιο και κατέληξε στο δημοψήφισμα, οικοδόμησε τους όρους της ήττας μέσα από τη μη διαχειρισσιμότητα του ΟΧΙ και την υπογραφή της νέας συμφωνίας. Η διεξαγωγή του δημοψηφίσματος δεν σηματοδότησε επ' ουδενί την άσκηση κοινωνικής εξουσίας με δημοκρατικές συντεταγμένες. Παρουσίασε όμως μια κοινωνική δυναμική με τεράστια εσωτερική ρευστότητα αλλά και σαφή διατεταγμένη οριοθέτηση που εκφράστηκε συντριπτικά.

Τα φαντάσματα μιας σύγχρονης αριστερής κρατικής ηγεμονίας και μιας σύζευξης με διαχωρισμούς μεταξύ αριστερής διακυβέρνησης και κοινωνικών κινημάτων εξανεμίστηκαν ταχύτατα, με τον αριστερό κυβερνητισμό να ολισθαίνει ολικά σε έναν αυταρχικό φιλελευθερισμό και να καθλώνει τα κινήματα επιζητώντας την κρατικοποίησή τους. Η αποτυχία της αριστερής διακυβέρνησης δεν καταδεικνύει την αδυναμία της ηγεσίας του Σύριζα να διαπραγματευτεί και να υλοποιήσει τον πολιτικό της προγραμματισμό αλλά αναφέρεται στο σύνολο της αριστερής στρατηγικής και ρητορικής και στην καθολική φαντασίωσή της για την εφόρμηση στην κρατική εξουσία και την εναλλακτική της διαχείριση. Το γεγονός αυτό συμπαρασύρει το σύνολο του αριστερού λόγου, ο οποίος σε όλες τις εκφράσεις του είναι άρρηκτα συνυφασμένος με την πρόσδεση στην κρατική εξουσία. Η κρατική δομή έχει περιέλθει σε μια ψυχρή και αναποτελεσματική διαχειρισσιμότητα, μετατρέποντας τους επίδοξους εραστές της σε υπαλληλικό προσωπικό. Η αριστερή περιπλάνηση στην εξουσία έδειξε ξανά τα όριά της. Ας μη γυρεύουν οι αστερισμοί του αριστερισμού την ανικανότητά τους να εισέλθουν στο κοινοβούλιο στην ανωριμότητα των συνθηκών.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 18

Η Αλίκη στη Χώρα του Brexit

Αλέξανδρος Σχισμένος

«Όταν χρησιμοποιώ μια λέξη, είπε ο Χάμπτυ Ντάμπτυ σαρκαστικά, «σημαίνει επακριβώς ό,τι εγώ επιλέγω να σημαίνει – ούτε κάτι λιγότερο ούτε κάτι περισσότερο».

«Το ερώτημα είναι», είπε η Αλίκη, «εάν είσαι σε θέση να κάνεις τις λέξεις να σημαίνουν τόσα διαφορετικά πράγματα».

«Το ερώτημα είναι», απάντησε ο Χάμπτυ Ντάμπτυ, «ποιος θα είναι ο κυρίαρχος – αυτό είναι όλο».[1]

Η παραπάνω ιστορία έχει γίνει πιο γνωστή από το βιβλίο στο οποίο περιέχεται και λίγοι μαθαίνουν ότι τελικά ο αυγοκέφαλος Χάμπτυ έπεσε από τον τοίχο και έσπασε το τσόφλι του. Οι περισσότεροι εντυπωσιάζονται από την κυριαρχία επί της γλώσσας. Το ενδιαφέρον βέβαια είναι ότι, για να ανακηρύξει ο Χάμπτυ την κυριαρχία του επί των λέξεων, αναγκάζεται να χρησιμοποιήσει τη συμβατική σημασία των λέξεων, ειδάλλως δεν θα γινόταν κατανοητός.

Θα έπεφτε σε αυτιστικό παραλήρημα.

Για να εγκαθιδρύσει την Ηγεμονία του επί της Καινοτομίας, για να γίνει κυρίαρχος των Σημασιών, πρέπει να το κάνει στο έδαφος του ήδη υπάρχοντος, με τα διαθέσιμα υλικά, με τις λέξεις που ισχύουν για όλους, πρέπει δηλαδή να αποδεχθεί και να υποταχτεί στην κυριαρχία των Σημασιών. Γιατί οι λέξεις σημαίνουν κάτι. Και ο έλεγχος των Σημασιών είναι ο σκοπός, όχι η ευχέρεια, κάθε εγκαθιδρυμένης κυριαρχίας. Σκοπός γλιστερός και διαρκής, γιατί πραγματικά, κύριος των Σημασιών είναι το θεσμισμένο κοινωνικό φαντασιακό και καθώς οι παραδοσιακές δομές αντιπροσώπευσης καταρρέουν, το θεσμίζον κοινωνικό φαντασιακό ξεχύνεται σε χίλια ρυάκια, μέσα από συντρίμια, βαλτώνει σε μικρές λίμνες, γκρεμίζει αποσαθρωμένα φράγματα, αναζητεί έναν νέο ορίζοντα, αλλά δεν ελέγχεται. Οι νέες σημασίες δεν αναδύονται ως ηγεμονικές.

Κάποιοι βέβαια, ακούνε το Χάμπτυ-Ντάμπτυ και αναζητούν μια νέα 'Ηγεμονία' ή μια νέα 'Αφήγηση', ακριβώς γιατί δεν διαβάζουν ολόκληρη την Ιστορία, αλλά ό,τι τους συμφέρει. Ας πάρουμε για παράδειγμα την φιλολογία γύρω από το βρετανικό δημοψήφισμα.

Κατά περίεργο τρόπο, είδαμε διάφορους Έλληνες αναλυτές, αριστερά και δεξιά να ερμηνεύουν το δημοψήφισμα με βαλκανικούς όρους, όπως κάνουμε οι επαρχιώτες. Ήδη, από την προηγούμενη του Brexit εβδομάδα, τα σημάδια ήταν εμφανή με τη δολοφονία της βουλευτή των Εργατικών Τζο Κοξ από έναν Άγγλο φασίστα, που ο Δελαστίκ βιάστηκε να ξεσκεπάσει αποδίδοντας τον φόνο στον Τζέιμς Μποντ (και τις μυστικές υπηρεσίες υπέρ του Bremain). Γνωστοί επίσης οι πανηγυρισμοί κάποιων αριστερών για τη 'ψήφο ανεξαρτησίας' (της Μ. Βρετανίας, ξεχνώντας, όπως είπε και ο Άγγλος κωμικός John Oliver, ότι όλες οι 'ημέρες ανεξαρτησίας' παγκοσμίως γιορτάζουν την ανεξαρτησία ΑΠΟ την Μ. Βρετανία). Δεν αξίζουν σχολιασμό.

Όμως δεν την πάτησαν μόνο οι ντόπιοι, την πάτησαν και οι Εγγλέζοι. Την πάτησε ο Κάμερον, που στήριξε την πρωθυπουργία του στην υπόσχεση του δημοψηφίσματος. Την πάτησαν και ο Τζόνσον και ο Φαράντζ, που δεν πίστευαν ότι θα πετύχουν την έξοδο που είχαν ως εκλογικό καρότο και τώρα έρχονται προ των ευθυνών τους.

Την πάτησε ο Κάμερον, γιατί δεν έμαθε να χρησιμοποιεί τη 'δημιουργική ασάφεια', αυτό το Βαρουφάκειο πολιτικό 'υπερόπλο'. Αντί να κάνει ένα δημοψήφισμα σαν το ελληνικό, του ειδικού και του αορίστου [«Πρέπει να γίνει αποδεκτό το σχέδιο συμφωνίας, το οποίο κατέθεσαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο Eurogroup της 25.06.2015 και αποτελείται από δύο μέρη, τα οποία συγκροτούν την ενιαία πρότασή τους; Το πρώτο έγγραφο τιτλοφορείται «Reforms for the completion of the Current Program and Beyond» («Μεταρρυθμίσεις για την ολοκλήρωση του τρέχοντος προγράμματος και πέραν αυτού») και το δεύτερο «Preliminary Debt sustainability analysis» («Προκαταρκτική ανάλυση βιωσιμότητας χρέους»);], έκανε ένα δημοψήφισμα του

γενικού και προσδιορισμένου («θα πρέπει το Ηνωμένο Βασίλειο να παραμείνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση;»). Ηλίθια βρετανική τακτική, να θέτεις ακριβή ερωτήματα που παίρνουν σαφείς απαντήσεις, απομεινάρι μιας εποχής που το βρετανικό κοινοβούλιο σε συνεργασία με το Στέμμα ήταν οι κυρίαρχοι πολιτικοί θεσμοί διεθνώς. Και ποιο ήταν τελικά το αποτέλεσμα;

Εκτός από το Λονδίνο, τη Σκωτία και τη Βόρεια Ιρλανδία, την Βρετανία του σινεμά δηλαδή, οι υπόλοιποι στο Ηνωμένο Βασίλειο ψήφισαν Brexit.

Τώρα, οι λέξεις σημαίνουν κάτι που οι κυρίαρχοι δεν μπορούν να διαχειριστούν. Τώρα, ο Κάμερον δεν μπορεί να κάνει Τσιπρική κωλοτούμπα και έτσι, παραιτήθηκε και σιγοσβήνει από τον πολιτικό χάρτη. Στη Μ. Βρετανία η πολιτική σκηνή καταρρέει, και τα δύο μεγάλα κόμματα είναι σε εμφύλιο, κόσμος κατεβαίνει σε πορείες, όλοι ψάχνουν την κωλοτούμπα αλλά κωλοτούμπα δεν γίνεται πια. Το όνειρο του Σαρλ Ντε Γκωλ, 'Η Ενωμένη Ευρώπη από τα Ουράλια ΕΩΣ τη Μάγχη' φαίνεται να υλοποιείται. Ή μήπως θα υλοποιηθεί το παλαιό εκείνο 'Festung Europa' της Βέρμαχτ ή άραγε ο παλαιότερος ακόμη Ναπολεόντειος 'Ηπειρωτικός Αποκλεισμός';

Ο πρώην δήμαρχος του Λονδίνου και νυν 'στρατηγός' του Brexit Μπόρις Τζόνσον, με ύφος μελαγχολικό και τσιπρικό, δήλωσε το επόμενο του δημοψηφίσματος πρωινό ευτυχής που η χώρα του φεύγει από την 'υπερεθνική' (sic) ένωση, αλλά προειδοποίησε ότι δεν πρέπει να βιαστεί να φύγει (δεν έχει κατατεθεί το αίτημα αποχώρησης σύμφωνα με το Άρθρο 50 που θα ξεκινήσει επίσημα τη διετή διαδικασία). Με την παραίτηση του Κάμερον και μετά την Σύνοδο των 27 υπολοίπων κυβερνήσεων της Ε.Ε. η Μ. Βρετανία πήρε παράταση μέχρι το Σεπτέμβρη, ή επ' αόριστον. Ούτε οι Άγγλοι εθνικιστές τύπου Τζόνσον, που ήταν τόσο πυρετώδεις τις προηγούμενες εβδομάδες δείχνουν διαθέσιμοι να βγουν από την παράλυση.

Ακούγοντας τον Τζόνσον, αναρωτιέσαι αν είναι το εγγλέζικο

φλέγμα που τον εμποδίζει να δείξει τον ενθουσιασμό της Λεπέν. Αντί για τους εθνικιστικούς μύδρους που εξαπέλυσε η τελευταία, αναμένοντας ένα δικό της Frexit, ο Εγγλέζος σιγοψιθυρίζει, παρότι προβάλλεται ως διάδοχος του Κάμερον ή μάλλον ακριβώς για αυτό, ενώ στους δρόμους του Λονδίνου τον γιουχάρουν και εκατοντάδες χιλιάδες Λονδρέζοι απαιτούν την ανεξαρτητοποίηση της πόλης.

Το παράδοξο με τον Αγγλικό εθνικισμό, είναι πως η Αγγλία δεν υπήρξε πλήρως ανεξάρτητη παρά μόνο για 300 χρόνια από τα τελευταία 1200 (περ.900 – 1016 & 1453-1603). Η Αγγλία δεν υπήρξε ποτέ προτεκτοράτο, αν και κάποτε κομμάτια της βρέθηκαν υπό ρωμαϊκή και αργότερα δανέζικη κατοχή. Όλο τον υπόλοιπο καιρό η Αγγλία υπήρξε (το κυρίαρχο) κομμάτι της Μ. Βρετανίας, του Ην. Βασιλείου, της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, της Κοινοπολιτείας διαδοχικά. Ο Αγγλικός εθνικισμός, φυσικά, επικαλείται την βρετανική αυτοκρατορική δόξα του ιμπεριαλισμού προκειμένου να τονωθεί. Όμως αν τέτοια 'δόξα' ανήκει σε κάποιον, αυτοί είναι οι βασιλικοί Οίκοι του Ανόβερο και του Σαξ-Κόμπουργκ-Γκόθα, παρακλάδια των Αψβούργων, γερμανόφωνοι. Ας μην ξεχνάμε ότι το βρετανικό παρακλάδι του Οίκου του Σαξ-Κόμπουργκ-Γκόθα μετονομάστηκε σε Οίκο του Ουίνσδορ κατά τον Α' Π.Π., για να μην θυμίζει την γερμανική καταγωγή των Βρετανών βασιλέων σε καιρό πολέμου με τη Γερμανία.

Ακόμη και στο βασικό στρατιωτικό πεδίο, η 'δόξα' θα ανήκε στα επίλεκτα Σκωτσέζικα τμήματα, τα ίδια που βοήθησαν την καθυπόταξη της Ιρλανδίας και κυβέρνησαν την Ινδία. Ο Μαρξ ήταν υπέρ της βρετανικής αποικιοκρατίας της Ινδίας [2]. Η Μ. Βρετανία υπήρξε η (κατεξοχήν) αυτοκρατορική δύναμη της νεωτερικότητας. Δεν έχει εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα να δώσει, αντιθέτως εναντίον της χτίστηκαν μυριάδες ελευθερωτικοί αγώνες, ήδη από την Αμερικάνικη Επανάσταση. Δεν ήταν προτεκτοράτο όπως τα Βαλκάνια, τα Βαλκάνια ήταν προτεκτοράτο της.

Και στην Νότια Ευρώπη σαν (επί)κυρίαρχοι κατηφόρισαν οι Βρετανοί και δεν πέρασε πολύς καιρός από τότε που ο Τσώρτσιλ

έλεγε 'Φερθείτε στην (απελευθερωμένη) Αθήνα σαν κατεχόμενη πόλη'. Ο εγγλέζικος εθνικισμός ιστορικά υπήρξε κατά κύριο λόγο αναμεμειγμένος μέσα στον βρετανικό ιμπεριαλισμό και στην επέκτασή του, στον λευκό ευρωπαϊκό ρατσισμό, το περίφημο 'White man's burden' του Κίπλινγκ και τις ψευδοθεωρίες του Τσάμπερλαιν που θαύμαζε ο Χίτλερ.

Η Μ. Βρετανία (μαζί με τις Η.Π.Α.) υπήρξε επίσης η αιχμή του δόρατος της νεοφιλελεύθερης επέλασης, και η εκπρόσωπος της Ατλαντικής πολιτικής ατζέντας στην Ε.Ο.Κ. παρά τις αντιστάσεις της Γαλλίας, που δύο φορές έθεσε βέτο στην είσοδο των Βρετανών, για να καμφθεί τελικά το 1973, όταν δεν υπήρχε πια Ντε Γκωλ.

Ένα μεγάλο μέρος των οπαδών του Brexit δήλωναν ότι η Ευρώπη τους καταπιέζει καθώς δεν αφήνει τη Μ. Βρετανία να κλείσει πλήρως τα σύνορα (παρόλο που την αφήνει να έχει την πόρταμισόκλειστη). Και πάλι όμως, το μεγαλύτερο κομμάτι των μεταναστών εξ Ανατολής φτάνουν το Νησί βάσει του δικαιώματός τους ως υπήκοοι της Κοινοπολιτείας (Ινδία, Πακιστάν), δικαίωμα που τους παραχωρήθηκε μετά από αιώνες Βρετανικής σκλαβιάς. Η Μ. Βρετανία υπήρξε ο κινητήριος μοχλός της βιομηχανικής, καπιταλιστικής και αποικιοκρατικής παγκοσμιότητας, πριν δώσει τα σκήπτρα αλλού.

Τώρα, η Μ. Βρετανία πέφτει στο παράδοξο:

Γιατί με εθνοκρατικούς όρους, και η Μ. Βρετανία είναι μία 'υπερεθνική' ένωση. Δυνάμωσαν οι φωνές από τη Σκωτία (από όσους θέλουν να γίνει επανάληψη του δημοψηφίσματος για έξοδο της Σκωτίας από την Μ. Βρετανία και ένωσή της με την Ε.Ε.) και από την Β. Ιρλανδία (το Σιν Φέιν ζητά δημοψήφισμα για ένωση του ιρλανδικού νησιού, με την αιτιολογία πως η Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής συνάφθηκε με μία ευρωπαϊκή Μ. Βρετανία, που δεν απαιτούσε συνοριακούς ελέγχους στο Σμαραγδένιο Νησί). Οι δύο περιοχές ψήφισαν Remain, όπως και το Λονδίνο (οι τραπεζίτες του Σίτυ σκέφτονται πικρόχολα ότι θα έπρεπε να φύγει το Λονδίνο από την Βρετανία, ενώ ο λαός του Λονδίνου συμφωνεί μαζί τους καθώς φαίνεται).

Όσοι γνωρίζουν το Λονδίνο και κατανοούν τη διαφορά της παγκόσμιας αυτής μητρόπολης από την υπόλοιπη Αγγλία και Ουαλία, καταλαβαίνουν ότι το αίτημα για ανεξαρτητοποίηση του Λονδίνου από τη Μ. Βρετανία και εισδοχή του στην Ε.Ε. είναι σε μεγάλο βαθμό ρεαλιστικό. Τόσο ρεαλιστικό που υπογραμμίζει (όπως και όλες οι εξελίξεις) την κατάρρευση της παραδοσιακής εθνικής πολιτικής. Παρότι τα εθνοκρατικά επιχειρήματα της 'αυτοδιάθεσης' κυκλοφορούν ευρέως, δεν υπάρχει κανένας εθνοκρατικός θεσμός αντιπροσώπευσης που να έχει ανεξάρτητη ισχύ, δεν υπάρχει στεγανότητα των εθνοκρατικών μηχανισμών.

Το Λονδίνο, πόλη που χρονολογείται πριν την ρωμαϊκή εισβολή στην Γηραιά Αλβιόνα, είναι ένας παγκόσμιος κόμβος που ήδη, πριν την Ένωση των Στεμμάτων του 1707 (κατά τρόπο δυναστικό, αφού δηλαδή οι Σκώτοι Στιούαρτ 'κληρονόμησαν' τον αγγλικό θρόνο) υπερέβαινε τα στενά όρια του νησιού. Η οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης ξεπερνούσε τα εθνικά σύνορα όσο η αυτοκρατορία επεκτεινόταν και η επιρροή του Λονδίνου συνέπιπτε με την παγκόσμια έκταση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας ήδη πριν την Βιομηχανική Επανάσταση.

Το Λονδίνο δεν υπήρξε ποτέ πραγματικά αμιγώς αγγλική πόλη. Μια ματιά στο Μπρέμινγκχαμ, τη δεύτερη πόλη του νησιού, αρκεί για να πείσει. Οπότε, ένα ανεξάρτητο Λονδίνο δεν είναι όπως θα λέγαμε ένα ανεξάρτητο Αγρίνιο, αλλά περισσότερο μια ευρωπαϊκή Σιγκαπούρη (η οποία ιδρύθηκε το 1819 από τον Σερ Στάμφορντ Ραφλς, Άγγλο που γεννήθηκε στη Τζαμάικα και πέθανε στο Λονδίνο – σε ποιο εθνοκράτος ακριβώς δηλαδή;).

Η Μεγάλη Βρετανία, παρότι περιγράφεται ως 'συνταγματική μοναρχία' δεν έχει Σύνταγμα, αντιθέτως έχει μία σειρά από επίσημα έγγραφα, που χρονολογούνται ήδη από τον καιρό της Μάγκνα Κάρτα, και περιλαμβάνουν τις Πράξεις του Κοινοβουλίου. Ιδρυτικές πράξεις της Μ. Βρετανίας είναι οι Ενωτικές Πράξεις με τη Σκωτία (1707- οικειοθελώς) και την Ιρλανδία (1801- βιαιώς), και ανασυντακτική η Ιρλανδική Ανεξαρτησία (τμηματικώς, μετά από δημοψήφισμα στο Βορρά) του 1922.

Όλες οι ιστορικές επεκτάσεις και επικαλύψεις της Μ. Βρετανίας βγήκαν σαν ραφές στην επιφάνεια μετά το δημοψήφισμα. Εξίσου, οι περιπλοκότητες του Βρετανικού δικαίου (που είναι περισσότερο εμπειρικό και δίνει βαρύτητα στην αρχή του δεδικασμένου) και οι ιδιαιτερότητες του βασιλείου (του οποίου η μονάρχης είναι επίσης μονάρχης – επικεφαλής και της ‘υπερεθνικής’ Κοινοπολιτείας και κεφαλή της Αγγλικανικής Εκκλησίας και των απανταχού Αγγλικανών) αφήνουν πολλά περιθώρια για παρεξηγήσεις.

Σίγουρα ένα Grexit θα ήταν εντελώς άλλη κατάσταση, όπως όμως και ένα Frexit. Ας δούμε απλώς το ηλικιακό χάσμα. Κυρίως οι συνταξιούχοι (οι οποίοι έχουν βιωματική ανάμνηση της προ-Ε.Ε. Μεγάλης Βρετανίας) ψήφισαν το Brexit, ενώ οι νέοι ψήφισαν το Remain. Οι περιπλοκές απόκτησης της βρετανικής υπηκοότητας απέκλεισαν από την ψήφο ένα μεγάλο ποσοστό μεταναστών που όμως ζουν στην βρετανική νήσο, συντριπτικά δε, στο Λονδίνο.

Όπως λέγαμε, βρετανικός εθνικισμός δεν υπήρχε, υπάρχει αγγλικός εθνικισμός και βρετανικός αυτοκρατορικός επεκτατισμός. Ίσως το αποτέλεσμα δείχνει ότι ο δεύτερος συρρικνώθηκε πλέον στα όρια του πρώτου, κυριαρχώντας στην αγγλική ύπαιθρο.

Αλλά δείχνει επίσης ότι η αίσθηση αποξένωσης που προκαλεί η μεταφορά της πολιτικής ισχύος σε υπερκρατικές γραφειοκρατίες και πολυεθνικούς οικονομικούς μηχανισμούς, η κατάρρευση της εμπιστοσύνης στις εθνοκρατικές δομές αντιπροσώπευσης, κυριαρχεί έναντι κάθε κανονικότητας.

Μέσα σε ένα αποπνικτικό παρόν, υπάρχει διάχυτη διάθεση για απόδραση προς το μέλλον, αλλά τίποτε δεν εξασφαλίζει τι μέλλον θα είναι αυτό – εξαρτάται π.χ. από το πόσο συμπίπτει η επιρροή του (στενού) αγγλικού εθνικισμού με την κοινωνική δυσαρέσκεια του πληθυσμού. Οι εθνικιστικοί λήροι και η άνοδος των εθνικιστικών κομμάτων δεν οδηγούν σε κάποια εθνική πολιτεία, αλλά στο ξενοφοβικό αδιέξοδο, σαν αντανάκλαστικά κενά νοήματος, αφού δεν υπάρχει εθνική στεγανότητα στον

παγκοσμιοποιημένο πλανήτη. Τρέμουν οι άγγλοι εθνικιστές την απώλεια των υπερεθνικών κεφαλαίων και των υπερεθνικών τραστ που συσσωρεύονται στο Λονδίνο.

Παρόλο που οι εθνικιστές τύπου Τζόνσον ήταν η δυνατή φωνή, ακόμη και αυτοί επικαλέστηκαν το 'δημοκρατικό έλλειμμα' της E.E., το προφανές σε όλους, ενώ οι Bremaiin (όπως ο μουσουλμάνος δήμαρχος του Λονδίνου Σάντι Καν) απέμειναν με απειλές για την οικονομία.

Η αποτυχία της E.E. είναι ακριβώς αυτή η αντίθεση δημοκρατίας-οικονομίας που μπορούν να την εκμεταλλευτούν και οι αντιδημοκράτες. Οι ρίζες αυτής της αποτυχίας βρίσκονται στην ίδια την ταύτιση Κράτους – Εξουσίας και την αντίθεση συμφερόντων Κράτους – Κοινωνίας. Αυτή η αποτυχία φυσικά δεν ανήκει μόνο στην E.E., είναι συνέπεια της παγκόσμιας νεοφιλελεύθερης κυριαρχίας και της καπιταλιστικής ανάπτυξης, συνέπεια του γεγονότος ότι για να έλθει αυτή η 'ανάπτυξη' έπρεπε να στραγγαλισθούν και τα ολίγα ψίχουλα θεσμικής 'δημοκρατίας' των 'ευρωδυτικών' κοινωνιών.

Αρχίσαμε με μία ιστορία γραμμένη από έναν Άγγλο, για την ηγεμονία επί των λέξεων. Από ό,τι φαίνεται δεν είναι επαρκής, ούτε εφικτή αυτή η ηγεμονία. Θα κλείσουμε το μικρό αυτό σημείωμα με το ποίημα ενός άλλου Άγγλου, για την ισχύ των νοημάτων:

"Fools! Who from hence into the notion fall, that vice or virtue there is none at all. If white and black blend, soften, and unite A thousand ways, is there no black or white? Ask your own heart, and nothing is so plain; 'Tis to mistake them, costs the time and pain."

Alexander Pope, An essay on man IV, 1733 –

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] «Μέσα από τον καθρέπτη», Lewis Carol, 1872.

[2] Με τα λόγια του ίδιου του Μαρξ: 'England, it is true, in causing a social revolution in Hindustan, was actuated only by

the vilest interests, and was stupid in her manner of enforcing them. But that is not the question. The question is, can mankind fulfill its destiny without a fundamental revolution in the social state of Asia? If not, whatever may have been the crimes of England she was the unconscious tool of history in bringing about that revolution.' (1853) – Οπότε, όπως καταλαβαίνετε ο Μαρξ καταδίκασε τα επιμέρους εγκλήματα της πολιτικής των Βρετανών αλλά δικαιολογούσε την αποικιοκρατία, ως αναγκαία για την πρόοδο της ανθρωπότητας, όποια και αν ήταν αυτά τα εγκλήματα.

Νεοφιλελεύθερη ΕΕ και Ακροδεξιά: Μια Σχέση Διαλεκτικής

Αντώνης Μπούμας

Η σύγχρονη Ευρώπη σημειώνει ακροδεξιές τάσεις σε επίπεδο εξουσίας. Στη Φινλανδία, στην Πολωνία και στην Ουγγαρία η ακροδεξιά ήδη συμμετέχει στην κυβέρνηση, ενώ στην Ολλανδία, στη Γαλλία και στην Αυστρία αποτελεί την πρώτη πολιτική δύναμη με βάση τις δημοσκοπήσεις. Ακολουθούν σε ακροδεξιά δυναμική χώρες όπως η Δανία, η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιταλία. Δεν θα επεκταθούμε εδώ για τις αντίστοιχες τάσεις στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, που εκδηλώνονται με ακόμη πιο ηχηρά χουλιγουντιανό τρόπο με τους υποψηφίους του Ρεπουμπλικανικού κόμματος για την προεδρία των ΗΠΑ. Πέρα βέβαια από τις κάλπες και την αντιπροσώπευση, τα πράγματα στη βάση των κοινωνιών είναι πολύ πιο σύνθετα, όπου διαδραματίζεται μία άγρια μάχη των ακροδεξιών δυναμικών με τα ζωντανά κομμάτια της κοινωνίας και τα ριζοσπαστικά κοινωνικά

κινήματα. Το επιχείρημα του γράφοντος είναι πως η σημερινή ακροδεξιά βρίσκεται σε μία ιδιότυπη διαλεκτική σχέση με τον κυβερνώντα ευρωπαϊκό νεοφιλελευθερισμό και ήδη αναπτύσσει μία δυναμική ηγεμονίας, τουλάχιστον στον πυρήνα της σύγχρονης Ευρώπης.

Η ακροδεξιά σήμερα έχει σύγχρονα αίτια, καινοτόμα χαρακτηριστικά και μεγάλη εμβέλεια. Έτσι, συγκρίσεις με το παρελθόν του φασισμού/ναζισμού είναι σε πολύ μικρό βαθμό βοηθητικές. Σε γενικές γραμμές, η ακροδεξιά αποτελεί μία κοινωνικο-πολιτική απάντηση στις αρνητικές εξωτερικότητες της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης. Απαντά επίσης στην αποσταθεροποίηση από την αγορά κάθε κοινωνικής δομής, η οποία ξεκινά από το κράτος και τα εταιρικά σχήματα και αγγίζει τις κάθε είδους ανθρώπινες κοινότητες και την οικογένεια. Έτσι λοιπόν, η ακροδεξιά στροφή κομίζει νέα στοιχεία για το κυρίαρχο σύστημα εξουσίας. Μέσα από την αναπόληση ενός παρελθόντος μίας φαντασιακής κοινότητας/έθνους, που σήμερα δέχεται επίθεση από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης, συνθέτει μία νέα συγκολλητική ουσία για τις κοινωνίες, που ελλείπει από τους απρόσωπους θεσμούς της εμπορευματικής αγοράς και την αδύναμη κοινότητα του χρήματος.

Η ψευδο-κοινοτική αυτή πρόταση έχει μεγάλη απήχηση σε ομάδες πληθυσμού, όπως οι ευρωπαϊκές μεσαίες τάξεις, που έχουν υποστεί βαθιά αλλοτρίωση/εξατομίκευση από τη λειτουργία της αγοράς και έχουν απολέσει κοινοτικούς δεσμούς του παρελθόντος, ρέποντας έτσι σε έναν –τρομακτικό και για τους ίδιους– κοινωνικό κανιβαλισμό. Επίσης, είναι εξαιρετικά ευνοϊκή για τις κυρίαρχες τάξεις, που στον διαχωρισμό φίλου/εχθρού εύκολα εμπίπτουν εαυτές στην κατηγορία του φίλου, ενώ στην κατηγορία του εχθρού μπορούν εύκολα να νομιμοποιήσουν στη συνείδηση της κοινωνίας διάφορους αποδιοπομπαίους τράγους ως υπαίτιους για τις αρνητικές εξωτερικότητες της κυριαρχίας/εκμετάλλευσής τους πάνω στο κοινωνικό σώμα. Όπως και στον μεσαίωνα που η Εκκλησία κυριαρχούσε και βασάνιζε αλλά οι μάγισσες καίγονταν στην πυρά, έτσι και με τους ακροδεξιού τύπου σύγχρονους, πλην αρχέγονους,

δυϊσμούς, οι κυρίαρχες δυνάμεις του σήμερα μπορούν να διαφεύγουν εύκολα από την κοινωνική οργή για την ανισότητα, επενδύοντας στον φόβο για τη διαφορετικότητα.

Τέλος, η ακροδεξιά πρόταση αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την επανανομιμοποίηση των πολιτικών θεσμών του έθνους-κράτους, χωρίς να αλλάζει τίποτα στα γενεσιουργά κοινωνικά φαινόμενα της απονομιμοποίησής του. Παλιά οι Ρωμαίοι άρχοντες έδιναν στον λαό άρτο και θεάματα. Τώρα, οι αποσυντιθέμενες δομές των εθνών-κρατών από τη λαίλαπα της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης μπορούν να συνεχίζουν τις ίδιες νεοφιλελεύθερες πολιτικές αλλά να αναστείλουν πρόσκαιρα τους ρυθμούς αποσύνθεσής τους πουλώντας εθνική ιδεολογία.

Σε αντίθεση με την προοδευτική απάντηση, που έχει κόστος για το άτομο, αφού απαιτεί ενεργοποίηση και δημιουργία εναλλακτικών κοινωνικών σχέσεων, η ακροδεξιά απάντηση είναι μικρο-κοινωνικά ελκυστική και μακρο-κοινωνικά άμεσα εφαρμόσιμη. Σε πολλά επίπεδα λειτουργεί μάλιστα παραπληρωματικά σε σχέση με τον νεοφιλελευθερισμό. Ενώ στον νεοφιλελευθερισμό η σύνδεση ατόμου – κοινωνίας παρέχεται μέσα από τον απρόσωπο θεσμό της αγοράς, στην ακροδεξιά παρέκκλιση μία τέτοια σύνδεση παρέχει ιδεολογικά στοιχεία που λειτουργούν συμπληρωματικά με την αγορά, όπως την αίσθηση μίας κοινότητας και κοινής μοίρας. Έτσι, η ακροδεξιά πρόταση παρέχει στο άτομο ένα αίσθημα του [ψευδο]ανήκειν χωρίς κανένα προσωπικό κόστος και μια ταυτότητα στη βάση διαχωρισμών φίλος/εχθρός, που δίνει μπούσουλα για την πλοήγηση μέσα σε μία πολυσύνθετη πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, βασιζόμενη τυφλά στην ιεραρχία και σε μία πλήρως διαμεσολαβημένη σχέση με την πολιτική, αρκείται στη διαμόρφωση πολιτικής άποψης και στην ανάθεση της διαχείρισης του συλλογικού στους ηγέτες. Καλύπτοντας δε τις κοινωνικές αντιθέσεις μέσα από το έθνος, δεν απαιτεί από το άτομο τη σύγκρουση με τις σχέσεις κυριαρχίας/εκμετάλλευσης, αντίθετα τις συγκαλύπτει, τις νομιμοποιεί ως φίλιες και, τελικά τις επιτείνει.

Εντούτοις, η ακροδεξιά πρόταση για την κοινωνία δεν πέφτει από

τον ουρανό. Αντιθέτως, πατά πάνω στα συντρίμια του κοινωνικού ιστού, που αναπαράγει ο νεοφιλελευθερισμός. Η καθημερινή βιωματική μετατροπή των ανθρώπων ως μέσων προς αλλότριους σκοπούς από τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό, αποτελεί το ιδανικό υπόστρωμα του ναζισμού για τη μετατροπή των ανθρώπων ως μέσων προς τον ανώτερο εθνικό σκοπό των στρατοπέδων συγκέντρωσης και των πολέμων. Η εργαλειακή λογική κόστους/οφέλους, όπου η πληροφορημένη για τις κοινωνικές αντιθέσεις πολιτική αντικαθίσταται από έναν ψευδοαντικειμενικό τεχνοκρατισμό, γίνεται το υπερεργαλείο της ακροδεξιάς πρότασης για το βάθεμα της διαχείρισης του ανθρώπινου όντος ως γυμνής ζωής. Η υποκριτική αδιαφορία του νεοφιλελευθερισμού για τις ανισότητες κοινωνικής εξουσίας, που αναπαράγονται από το κεφάλαιο και τις εμπορευματικές αγορές ως δήθεν το απόγειο της ελευθερίας, νομιμοποιεί εύκολα την εξύμνηση της κοινωνικής ιεραρχίας και κυριαρχίας, που απαντάται στον ολοκληρωτισμό.

Στο μακρο-κοινωνικό επίπεδο, η ακροδεξιά πρόταση είναι πρόταση εξουσίας. Αφήνοντας άθικτο το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο στο εσωτερικό, επενδύει σε έναν προστατευτισμό στις σχέσεις με τη διεθνή αγορά. Και κυρίως αναιρεί βασικές δημοκρατικές κατακτήσεις, τάση – κλειδί στη σύγχρονη φάση του καπιταλισμού και μεγάλο ζητούμενο για τη νεοφιλελεύθερη ολοκλήρωση των κοινωνιών. Έτσι, η ακροδεξιά απάντηση βαθαίνει κάποιες πλευρές της παγκοσμιοποίησης (οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ εθνικών οικονομιών, εντατικοποίηση εκμετάλλευσης της εργασίας και καταστροφής των φυσικών πόρων, μετάβαση προς μη δημοκρατικά καθεστώτα). Αποτελεί όμως σημαντικό κίνδυνο για κάποιες άλλες, αφού διαθέτει μία εγγενή ροπή προς την αυτοκαταστροφή. Σε μικρο-κοινωνικό επίπεδο, η ροπή αυτή οφείλεται στην επένδυση σε κατά βάση σκοτεινά στοιχεία της ανθρώπινης ουσίας, όπως ο φόβος για τον άλλο, ο ετεροκαθορισμός μέσα από το δίπολο φίλου/εχθρού, το μίσος και ο πόλεμος κατά του διαφορετικού, αντί για φωτεινά στοιχεία όπως το μοίρασμα, η αλληλεγγύη, η συνεργασία, η δημοκρατική αυτο-κυβέρνηση. Αν οι ανθρώπινες κοινωνίες στηρίζονται κατά το μέγιστο μέρος τους στη συνεργασία, εύλογα αντιλαμβάνεται

κανείς το πόσο διαλυτικά λειτουργούν οι από τα πάνω επιβολές αντίρροπων τάσεων. Ωστόσο, κάθε ακροδεξιά παρέκκλιση του νεοφιλελευθερισμού δεν ρέπει προς τον πόλεμο μόνο στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας, αλλά επεκτείνεται στον πόλεμο και μεταξύ κοινωνιών. Το γεγονός αυτό αναπόφευκτα διακινδυνεύει στο σύνολό της την εύρυθμη λειτουργία των αγορών. Η ακροδεξιά πρόταση αποτελεί λοιπόν επιλογή για το κυρίαρχο σύστημα εξουσίας, αλλά ένα είδος επιλογής – τελευταίου καταφυγίου για τη διατήρηση της κοινωνικής αναπαραγωγής.

Στην έφοδο προς το κράτος, η σημερινή ακροδεξιά δεν δομείται σε τόσο μεγάλο βαθμό όπως στον μεσοπόλεμο, δηλαδή με μαζικά τάγματα εφόδου στους δρόμους. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ο ίδιος με τον λόγο που δε συμβαίνει το ίδιο με τη σύγχρονη δόμηση της αριστεράς, που συγκροτεί μεν κινήματα, αλλά όχι σαν τα μαζικά εργατικά κινήματα του παρελθόντος. Ο θρυμματισμός της σχέσης του ατόμου με οποιαδήποτε συλλογικότητα μέσω της εσωτερίκευσης της αγοραίας λογικής έχει –φαίνεται– έρθει για να μείνει. Το ζήτημα αυτό δεν μπορεί να ξεπεραστεί εύκολα από την αριστερά, που κινείται πάνω στη συγκρότηση εναλλακτικών κοινωνικών σχέσεων στη βάση της κοινωνίας. Αντίθετα, για την ακροδεξιά αρκεί η ανάθεση από το άτομο της τύχης του σε κάποιον ηγέτη και η νομιμοποίηση μίας τέτοιας ανάθεσης, ώστε να ξεπεραστεί το οργανωτικό πρόβλημα. Ο έτσι και αλλιώς ολοκληρωτικός πυρήνας του κράτους είναι άλλωστε πολύ πιο εξορθολογισμένος από τα τάγματα εφόδου, αφού καταληφθεί η εξουσία, όπως αντιλήφθηκε ο Χίτλερ ήδη από τη νύχτα των μεγάλων μαχαιριών. Έτσι, η ακροδεξιά, σε αντίθεση με τις προοδευτικές δυνάμεις της ανθρωπότητας, έχει συμβατή με το υπάρχον και έτσι άμεσα εφαρμόσιμη πρόταση εξουσίας, συνιστάμενη στην επίταση των ήδη υφιστάμενων τάσεων κοινωνικού κανιβαλισμού και ολοκληρωτισμού, που εγκυμονούνται στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό.

Όταν καταστεί ηγεμονική και πριν ακόμη πάρει την κυβέρνηση, οποιαδήποτε πολιτική δύναμη αντανakλάται στις κεντρικές πολιτικές αποφάσεις. Έτσι, πριν ακόμη η ακροδεξιά έρθει στην

εξουσία στον πυρήνα της ΕΕ, η ηγεμονία της ήδη αντανακλάται στην υφιστάμενη διακυβέρνηση μέσα από τη λήψη αποφάσεων ακροδεξιάς κατεύθυνσης. Οι αντιδραστικές πολιτικές στην κορυφή της ΕΕ αποτελούν το αποτέλεσμα της διαλεκτικής αυτής σχέσης της ακροδεξιάς με τον κυρίαρχο νεοφιλελευθερισμό. Η ακροδεξιά παρέκκλιση του νεοφιλελευθερισμού είναι συμβατή με μία συνέχεια της υφιστάμενης διαδικασίας παγκοσμιοποίησης. Προς το χειρότερο. Τον πόλεμο. Υπάρχει όμως και η προοδευτική απάντηση στην υφιστάμενη διαδικασία παγκοσμιοποίησης, που στηρίζεται στην αλληλεγγύη, τη συνεργασία και τη δημοκρατία μέσα σε μια άλλου τύπου διεθνή κοινότητα. Σε αντίθεση με την ακροδεξιά, η προοδευτική απάντηση δεν είναι συμβατή με την υφιστάμενη διαδικασία παγκοσμιοποίησης. Έτσι, ακροδεξιές κυβερνήσεις ήδη βλέπουμε παντού χωρίς καμία ιδιαίτερη σύγκρουση με προϋφιστάμενες δομές εξουσίας, εθνικές ή διακρατικές. Αντίθετα, αριστερές κυβερνήσεις, αν υπάρξουν, γρήγορα απορροφώνται από τη δομική εξουσία των αγορών. Με δυο λόγια, η σημερινή διεθνής κατάσταση δεν αφήνει χώρο για την αλληλεγγύη και τη συνεργασία. Αφήνει όμως πολύ χώρο για τον πόλεμο. Από τη σκοπιά των ριζοσπαστικών κινημάτων και των κοινωνικών αγώνων, εδώ και είκοσι χρόνια παλεύουμε χτίζοντας έναν άλλον κόσμο, αυτόν της νιότης του κόσμου, μέσα και ενάντια στον δικό τους κόσμο, αυτόν της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης. Είναι όμως φανερό ότι οι σύγχρονες προκλήσεις μάς καλούν να περάσουμε σε ένα άλλο επίπεδο, αυτό της διεθνούς δικτύωσης των αγώνων μας.

Όπως και στις γενιές αγωνιστών του παρελθόντος, έτσι και σε εμάς αναλογεί ιστορικά να σηκώσουμε το γάντι των αγώνων ενάντια στον καπιταλισμό και στις σύγχρονες ολοκληρωτικές παρεκκλίσεις του, παίρνοντας τις τύχες της ανθρωπότητας στα χέρια μας.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 18

Η αγγλική εκδοχή του κειμένου δημοσιεύεται στο roarmag.org

Δυστυχώς για την Αριστερά, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. είναι Αριστερά

Πέτρος Τζιέρης

Η γενικότερη σύγχυση που επικράτησε σε όλους τους πολιτικούς χώρους μετά την 1^η εκλογική νίκη του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. κορυφώθηκε σταδιακά μετά την περίοδο του δημοψηφίσματος και την υπογραφή του 3^{ου} μνημονίου. Το σοκ των εξελίξεων ήταν τόσο ισχυρό για τα κόμματα της Αριστεράς και το αριστερό φάσμα των ψηφοφόρων του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., που στην προσπάθεια τους να διασωθούν πολιτικά και ηθικά από την πανωλεθρία, έχουν υποπέσει σε κάθε λογής νοητική αφαίρεση που μπορεί να σκαρφιστεί ο νους ενός αριστερού. Το επιστέγασμα αυτής της διαδικασίας συμπυκνώνεται στη φράση «ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. δεν είναι Αριστερά». Είναι όμως έτσι τα πράγματα ή πρόκειται για μία αφελή άρνηση της πραγματικότητας προκειμένου να διασωθεί η ταυτότητα του αριστερού;

Η κορύφωση κάθε αριστερού πολιτικού σχεδίου είναι η κατάληψη της εξουσίας. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αναμφισβήτητα ήταν απόλυτα συνεπής ως προς αυτό. Προϋποθέσεις μεταξύ άλλων για να υπάρχει ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. στην εξουσία σήμερα, ήταν και θα είναι η μετατόπιση του πολιτικού πράττειν και λέγειν προς τα «δεξιά» με στόχο τη δημιουργία συναίνεσης με ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια, η συμμαχία με μερίδα του εγχώριου μεγάλου κεφαλαίου για την αντιμετώπιση της άλλης μερίδας του εγχώριου μεγάλου κεφαλαίου και η συμμαχία με ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη της δύσης για την προστασία από άλλα μεγάλα καπιταλιστικά κράτη της δύσης. Όλα τα αριστερά κόμματα που έχουν στόχο την κατάληψη της εξουσίας (όλα τον έχουν) δε θα μπορούσαν να παρακάμψουν αυτά τα βήματα και δε θα μπορούσαν διότι παρά τις διάφορες παραλλαγές το εξουσιαστικό παράδειγμα ιστορικά παραμένει

ενιαίο είτε αριστερό είτε δεξιό. Ο δρόμος της διαχείρισης μέσω της κατάληψης της εξουσίας, που έχει επιλέξει ιστορικά ως μοτίβο η Αριστερά, δεν μπορεί παρά να είναι ένας δρόμος γεμάτος συμβιβασμούς, ιδεολογικές αντιφάσεις, απογοητεύσεις.

Μια πρώτη απάντηση σ' αυτό το επιχείρημα θα ήταν ότι «ακόμα και στα πλαίσια της διαχείρισης η Αριστερά δεν θα υπέγραφε ποτέ ένα μνημόνιο και θα επέλεγε το δρόμο της ρήξης με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρώ». Αρχικά, πολύ αμφιβάλλω ότι τα υποπροϊόντα του μαρξισμού που συγκροτούν την εξωκοινοβουλευτική Αριστερά σήμερα θα προέβαιναν σε μία διαφορετική επιλογή, αλλά αυτό είναι άλλη ιστορία. Μήπως όμως είναι κάτι ξένο για την Αριστερά η υπογραφή ταπεινωτικών συνθηκών ανά την ιστορία (βλ. Μπρεστ-Λιτόφσκ, Βάρκιζα, συμφωνία ΗΠΑ-Κούβας); Αν δεχόμασταν αυτό το επιχείρημα, ότι δηλαδή ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. δεν είναι Αριστερά επειδή υπέγραψε το μνημόνιο, αντιστοίχως θα έπρεπε να καταργήσουμε την ταυτότητα και από προσωπικότητες όπως ο Λένιν, ο Στάλιν και ούτω καθεξής. Για όσους επικαλεστούν την αναντιστοιχία της αναλογίας, ας σκεφτούν μόνο το ιστορικών διαστάσεων μέγεθος της αναταραχής και της ελπίδας για την Αριστερά και όχι μόνο που προκάλεσε διεθνώς, τόσο η νίκη του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. στις εκλογές όσο και το δημοψήφισμα του Ιουλίου.

Το σημείο όμως που ο παραλογισμός περί του «ποιος είναι αριστερός» χτυπάει κόκκινο βρίσκεται στο σημείο που η έξοδος από τη ΕΕ και το ευρώ, προβάλλονται ως η δέουσα «αριστερή εναλλακτική». Από τότε αυτές οι θέσεις, που αποτελούν κορυφή της ατζέντας ακροδεξιών κομμάτων και συντηρητικών ομαδοποιήσεων στην Ευρώπη (βλέπε υποστηρικτές brexit), απέκτησαν το προνόμιο να χαρακτηρίζονται ως αριστερές, ειδικά στην Ελλάδα που το εθνικό νόμισμα αποτελούσε παλαιότερη θέση της δεξιάς; Αν η απάντηση εδώ είναι ότι «το τι αποτελεί αριστερή θέση και τι όχι» κρίνεται με βάση τις εκάστοτε συνθήκες, τότε η συζήτηση κλείνει εδώ πέρα, διότι και ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με βάση τις συνθήκες είναι η επιτομή της Αριστεράς, αφού και ο ίδιος εξάλλου επικαλείται το ίδιο επιχείρημα. Αν η

απάντηση πάλι είναι ότι «εμείς το συνδυάζουμε με κρατικοποιήσεις σε αντίθεση με τους δεξιούς», εδώ αντιπαρατάσσεται ότι οι κρατικοποιήσεις έχουν χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο κι από φιλελεύθερους με πιο πρόσφατο παράδειγμα τις κρατικοποιήσεις των χρεών μεγάλων ιδιωτικών εταιριών, ενώ στο παρελθόν αποτέλεσαν τη βάση του κεϋνσιανισμού. θεωρεί δηλαδή κανείς ότι ένας άνθρωπος που είναι υπέρ της εξόδου από την ΕΕ, με το εθνικό νόμισμα και υπέρ των κρατικοποιήσεων, είναι άνθρωπος με αριστερή συνείδηση; Εάν είναι, είναι όσο και κάποιος που στηρίζει την επιλογή του τρίτου μνημονίου και ανήκει στο ΣΥ.ΡΙΖ.Α..

Η ιδεολογική-θρησκευτική τύφλωση του μέσου αριστερού, τον οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην αυτοαναίρεσή του, μέσω μιας αλλεπάλληλης διαδικασίας εξαίρεσης παραδειγμάτων αριστερής διαχείρισης από το κάδρο της απόλυτης αλήθειας, μένοντας στο τέλος μόνος χωρίς καμία αλήθεια αντιμέτωπος με το ιδεολογικό-υπαρξιακό κενό. Δείγμα αυτής της υπαρξιακής ξηρασίας, είναι οι απονενοημένες προεκλογικές συνεργασίες του Σεπτέμβρη, οι αποτυχημένες προσπάθειες εκλογικής και κινηματικής κεφαλαιοποίησης του ΟΧΙ του Ιουλίου, η κωμικοτραγική εικόνα του Λαφαζάνη σε συγκεντρώσεις 150 ανθρώπων στο Σύνταγμα, η εμμονή στην τετριμμένη ατζέντα της εξόδου από την ΕΕ ως πανάκεια που εδώ και πολλά χρόνια δεν έχει να πει τίποτα στην κοινωνία.

Αριστερά στην εξουσία λοιπόν, σήμερα σημαίνει ΣΥ.ΡΙΖ.Α. με ό,τι αυτό συνεπάγεται, γιατί ως Αριστερά και ως εξουσία, δε θα μπορούσε να είναι κάτι άλλο. Η άρνηση αυτής της πραγματικότητας είναι αποτέλεσμα της μη αποδοχής της συνολικότερης ιστορικής αποτυχίας της Αριστεράς να αποτελέσει την εναλλακτική απέναντι στον καπιταλισμό. Η ενδεχόμενη αποδοχή της από έναν «συνεπή αριστερό», θα συνεπαγόταν την απάρνηση της ταυτότητάς του, κάτι που όσοι δεν το έκαναν μετά την αποτυχία του σοβιετικού μοντέλου, δεν πρόκειται να το κάνουν ούτε σήμερα. Αυτοί ωστόσο που το έκαναν, είναι τα δρώντα υποκείμενα των μόνων υπαρκτών αντικαπιταλιστικών και

αντικρατικών μορφών κοινωνικής οργάνωσης που υπάρχουν στο σήμερα και αποτελούν την πραγματική ελπίδα για τις κοινωνίες. Αναφέρομαι στα παραδείγματα των Ζαπατίστας και των Κούρδων στη Ροζάβα, οι οποίοι αφού παράτησαν στη λήθη της ιστορίας τα σχέδια για κατάληψη της εξουσίας, δημιουργούν τις αυτόνομες κοινότητες της απελευθέρωσης. Αντί λοιπόν να ψάχνουμε για νιοστή φορά στην ιστορία τους πραγματικούς αριστερούς-κομμουνιστές, ας κοιτάξουμε λίγο παραδίπλα και ας παραδειγματιστούμε από τα νέα δρώντα υποκείμενα, τους αυτόνομους και ελευθεριακούς.

Το Κενό Σημαίνον Της Ευρώπης – Η Απορρύθμιση των Θεσμικών Αρχών και των Κοινωνικών Συμβολαίων

Αποστόλης Στασινόπουλος

Η μυθολογική μορφοποίηση της Ευρώπης μας εξιστορεί πως παραπλανημένη από τη μεταμόρφωση του Δία σε ταύρο έσπευσε να τον χαϊδέψει δίνοντας του την ευκαιρία να την αρπάξει. Ο Δίας χάρισε στην Ευρώπη τρία δώρα, τον Τάλω (έναν άγρυπνο μεταλλικό γίγαντα – φύλακα που αργότερα προστάτευε την Κρήτη από κάθε επιδρομή), ένα κυνηγόσκυλο που δεν έχανε ποτέ το θήραμά του και ένα όπλο που δεν αστοχούσε ποτέ. Η Ευρώπη άνοιξε τα δώρα της πρόσφατα απελευθερώνοντας τον γίγαντα- φύλακα frontex , το κυνηγόσκυλο των αστυνομικών επιδρομών και το όπλο των στρατοκρατούμενων συνόρων.

”Τέλος θέλω να πω, ότι σε σχέση με διάφορες ερωτήσεις σας για τα σύνορα, για τον φράχτη, το όνειρο, το όραμα το δικό μας,

είναι να έχουμε μία Ευρώπη δίχως τείχη, δίχως φράχτες, δίχως σύνορα. Η Ευρώπη όμως έχει σύνορα με άλλες χώρες εκτός Ευρώπης. Η Τουρκία σήμερα δεν είναι στην Ευρώπη. Η ιδέα του να πέσει ο φράχτης μονομερώς και να έρχονται οι πρόσφυγες από τον Έβρο, φαίνεται καλή ιδέα για κάποιους που δεν έχουν γνώση του γεγονότος ότι από την άλλη μεριά του Έβρου, μέχρι να φτάσουν δηλαδή στον Έβρο αυτοί οι άνθρωποι, υπάρχουν νάρκες. Άρα το δίλημμα μας δεν είναι εάν θα χάνουν τη ζωή τους στο Αιγαίο ή στις νάρκες του Έβρου. Το ζήτημα για εμάς είναι να μην χάνουν τη ζωή τους οι πρόσφυγες. Συνεπώς, η σωστή διαχείριση του προβλήματος είναι η σωστή προετοιμασία των υποδομών στην ελληνική πλευρά και η συνεργασία με την Τουρκία ώστε να σταματήσουν οι ροές.” (1)

Η δήλωση αυτή του Αλέξη Τσίπρα, το Νοέμβριο του 2015, εκτιμώ πως είναι ιδιαιτέρως στοχευμένη και εξόχως σημαντική, όχι τόσο για αυτά που λέει αλλά για όσα επιχειρεί να αποκρύψει. Η συγκεκριμένη δήλωση εξοβελίζει δύο θεμελιώδεις πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας: την κατάρρευση της πολιτικής ελέγχου και επιτήρησης στην οποία είχε επενδύσει η Ευρώπη τη διαχείριση του μεταναστευτικού, η οποία έφτασε στο απόγειό της τον Μάρτιο του 2015 και την διάβρωση του θεσμικού πλαισίου πάνω στο οποίο είχε βασίσει τις πολιτικές της.

Η μία διάσταση της κυρίαρχης πολιτικής και στρατηγικής διαχείρισης της μετανάστευσης εκφράστηκε με τη λογική της αποτροπής και είχε ως ακρογωνιαίο λίθο την παρανομοποίηση της μετακίνησης και την εγκληματοποίηση της ύπαρξης. Η εν λόγω λογική, δεν συνίστατο στη θεσμοθέτηση νόμων προς παραβίαση από τους μετακινούμενους αλλά στη συστηματική δημιουργία ενός άνομου χώρου, ενός νομικού κενού δηλαδή, που περικλείει και ορίζει τον μετανάστη. Ο προσδιορισμός της κατάστασής του ως παράνομης, λαθραίας ή παράτυπης δεν εκπήγασε από τη διάπραξη κάποιου ποινικού αδικήματος, αλλά ήταν σύμφυτος με την καθολική ανυπαρξία ενός νομικού πλαισίου προστασίας του. Το γεγονός αυτό επενδύθηκε με την πολιτική εξωτερίκευσης των ροών και της επαναπροώθησης αυτών, δηλαδή την διοικητικά και

στρατιωτικά οργανωμένη διατήρηση των ροών εκτός Ε.Ε. μέχρι και τη φυσική εξόντωση των όντων εκείνων που ήταν νομικά “ακατανόμαστα”.

Το παραπάνω συνδυάστηκε με την ολική αστυνόμευση του ελέγχου και τη συνεπακόλουθη στρατικοποίηση της επιτήρησης για το μεταναστευτικό πληθυσμό. Η εδραίωση ενός νόμιμου πολέμου χαμηλής έντασης εμφανίστηκε με τη στρατικοποίηση των συνόρων που επεκτάθηκε ταχύτατα και στο εσωτερικό των δυτικών κοινωνιών πολλαπλασιάζοντας τα σύνορα και καθιστώντας τα ασαφή και αδιάκριτα. Οι επιχειρήσεις της frontex στο Αιγαίο, η ανέγερση του φράχτη στον Έβρο, η δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης, αποτέλεσαν τη ρύθμιση του απειλητικού “Άλλου” ως ξένου και παράλληλα ως μιας “ανωμαλίας” στη φανταστική συνέχεια του ευρωπαϊκού πειράματος. Επιπλέον, πρέπει να υπολογίσουμε την ανάπτυξη και εφαρμογή εντός αυτών των επιχειρήσεων μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones) (2) και των στρατιωτικο-βιομηχανικών τεχνολογιών ελέγχου και επιτήρησης που ανεφύησαν με το σύστημα Eurosur (3).

Η κίνηση των τεκτονικών πλακών του πολιτικού χάρτη δημιουργεί διαρκώς πολλαπλούς κοινωνικούς σεισμούς παγκοσμίως. Η κατάρρευση των μηχανισμών ελέγχου και επιτήρησης των πληθυσμιακών ροών που περιγράψαμε παραπάνω αποτύπωσε την αποτυχία των ιδεολογημάτων της αποτροπής και της εξαίρεσης καθώς δεν κατάφεραν ούτε στο ελάχιστο να προβλέψουν, να αποτρέψουν και να διαχειριστούν τα προσφυγικά κύματα. Η αντιμεταναστευτική ρητορεία της Ευρωπαϊκής ελίτ και των κρατών μελών της, διαταράχτηκε ανεπανόρθωτα καθώς στάθηκε αναντίστοιχη, ακόμα και με τις δικές της κανοναρχήσεις και τα πολιτικά της στρατηγήματα, να ερμηνεύσει τις νέες κοινωνικές συγκροτήσεις και να διασφαλίσει την εύρυθμη λειτουργία των κοινωνιών. Τι συμβαίνει όμως σήμερα; Πού δείχνει να οδηγεί η αποτυχία και το αδιέξοδο των κυρίαρχων πολιτικών αποφάσεων;

Αρχικά θα πρέπει να σταθούμε στην ερωτοτροπούσα σχέση της Ευρώπης με την Τουρκία που κατέληξε και στην πρόσφατη κοινή δήλωση – συμφωνία, που χαρακτηρίζει την Τουρκία ως ασφαλή

τρίτη χώρα συγκαλύπτοντας πως το τελευταίο διάστημα στην Τουρκία δολοφονούνται αντιφρονούντες δικηγόροι σε δημόσια θέα, εξοστρακίζεται η ελευθερία του τύπου ενώ ταυτόχρονα φυλακίζονται δημοσιογράφοι που θεωρούνται αντισυστημικοί. Ολόκληρες πόλεις και κοινότητες Κούρδων (4) πολιορκούνται στο εσωτερικό της και η ένταση της καταστολής διευρύνεται τη στιγμή που η "ψυχρή" διαμάχη με την Ρωσία εξαπλώνεται σαν έρημος κάτω από το θρυμματισμένο πολιτικό σκηνικό. Ακόμα, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το κλείσιμο των συνόρων και τη δημιουργία φραχτών εντός Ε.Ε. Αν αναλογιστούμε και την πρόσφατη απόφαση του συμβουλίου της Κομισιόν να εντείνει τους ελέγχους εντός της ζώνης Σένγκεν μπορούμε χωρίς δυσκολίες να κατανοήσουμε την αλλοίωση του θεσμικού μεταβολισμού της Ευρώπης (5). Η ηγεμονική στάση της Γερμανίας που εμφανίστηκε ως εγγυητής της σταθερότητας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και προέβη σε μια επιλεκτική υποδοχή, σκληραίνοντας τους όρους για την οικογενειακή επανένωση, συνοδεύεται, όπως γίνεται πλέον ξεκάθαρο, από την άρνηση των δορυφόρων της να συμμετέχουν στην πολιτική μετεγκατάστασης με την διαρκώς εντεινόμενη εσωστρέφεια τους. Πρέπει να επισημάνουμε, στο σημείο αυτό, και το τελευταίο νομοσχέδιο που ψηφίστηκε από την ελληνική βουλή, στο οποίο αναφέρεται ρητά η δυνατότητα στέρησης της ελευθερίας των προσφύγων μετά από απόφαση του διοικητή του εκάστοτε hot spot! (6)

Τα hot spot αποτελούν τα νεώτερα στρατόπεδα συγκέντρωσης βαθαίνοντας ακόμα περισσότερο τον διαχωρισμό και τις διαιρέσεις εντός των πληθυσμών. Η φημολογία των τελευταίων ημερών για την κατάρρευση της συμφωνίας Ε.Ε -Τουρκίας είχε ως συνέπεια την κυκλοφορία δημοσιευμάτων στον γερμανικό τύπο και συγκεκριμένα στη Bild για τη μετατροπή των νησιών σε hotspots με την ταυτόχρονη παύση των ακτοπλοϊκών γραμμών προς την ενδοχώρα (7) .

Η Ειδομένη που παράχθηκε ως ένας γεωστρατηγικός τόπος γκρίζας ζώνης δικαίου πάνω στον οποίο επιχειρήθηκαν κεντρικές πολιτικές συγκρούσεις μεταξύ της Ελλάδας, της Μακεδονίας και

της Ε.Ε., εκκενώθηκε με συνοπτικές διαδικασίες χωρίς την παρουσία δημοσιογράφων αποκαλύπτοντας πως τα όρια μεταξύ του ορατού και του άορατου είναι τετριμμένα. Η επιλογή διατήρησης του φράχτη στον Έβρο τη στιγμή που ήδη έχει δημιουργηθεί βαλκανική δίοδος, επεκτείνοντας τη λογική του ρεαλισμού και της διαχείρισης στο ζήτημα των πληθυσμιακών ροών, καταργεί τη μόνη λογική δίοδο εισόδου με συνέπεια να μεγεθύνεται ο αριθμός των θυμάτων καθημερινά. Η αποτροπή των μαζικών θανάτων στο "σταυροδρόμι των πολιτισμών" μπορεί να περάσει μόνο μέσα από την αποστρατικοποίηση των συνόρων και το άνοιγμα του αποναρκοθετημένου Έβρου.

Επιπροσθέτως, η πρόταση για τη δημιουργία outspots εκτός Ε.Ε που ανακυκλώνεται συνεχώς τον τελευταίο χρόνο σε όλες τις συζητήσεις του κονκλαβίου των ευρωπαϊκών ηγετών πρέπει να μας ανακινεί πολλές υποψίες διότι η δημιουργία τέτοιων κέντρων πέρα από το να στεγανοποιεί την αυθαίρετη κράτηση, και μάλιστα με ακόμα πιο αμφιλεγόμενους όρους διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η Τουρκία – όπως ήδη σημειώσαμε – θεωρείται ασφαλής χώρα, περιπλανιέται στους κόλπους των ευρωπαϊκών οργάνων εδώ και αρκετά χρόνια (8) .

Επίσης, εκτείνει τη λογική της εξωτερίκευσης των ροών και των κλειστών συνόρων καθώς αρνείται να αποδεχτεί την κατάρρευση της ευρωπαϊκής νομικο-πολιτικής τάξης και εμμένει στη λογική του διαχωρισμού, που έχει ως αποτέλεσμα την πολύ πιθανή προοπτική δημιουργίας ροών δύο ταχυτήτων και ακόμα περισσότερων στρατοπέδων συγκέντρωσης στις χώρες αυτές. Η βαθιά ανηθικότητα του κράτους και των υπερεθνικών δικτύων οικονομικής και πολιτικής εξουσίας ξεδιπλώνεται ξανά, οριοθετώντας τη σχέση της με την ανθρώπινη ζωή. Όλα αυτά, εκτός από το να καταδεικνύουν την αντινομική φύση του δυτικού φιλελευθερισμού και τις αντιφάσεις του ενωσιακού μορφώματος, αποκαλύπτουν τη συνολική κατάρρευση της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς το πεδίο των συγκρούσεων μεταφέρεται εντός Ε.Ε. με τις θεσμικές δικλείδες που αποτελούσαν τα μέχρι πρότινος θεμέλιά της, να απορρυθμίζονται από το εσωτερικό της.

Το δικαίωμα στο άσυλο περιορίζεται σε σημείο πρωτοφανές καταδεικνύοντας τη θωράκιση και των κρατών-μελών καθώς συσκοτίζονται και οι έσχατες βεβαιότητες του Ευρωπαϊκού μοντέλου που μεταλλάσσεται μαζί με τα κράτη-μέλη της από μια ένωση Δικαίου σε μια ένωση Ισχύος. Οι βαθιές αυτές αντιφάσεις και η τεράστια αμηχανία των ευρωπαϊκών ελίτ απέναντι στη νέα αυτή κατάσταση, πηγάζει από το γεγονός πως οι νέες κοινωνικο-ιστορικές εκδηλώσεις καταφέρνουν να υπονομεύσουν τους πρωτογενείς όρους συγκρότησης του έθνους – κράτους και της Ε.Ε., όπως και όλες τις θεσμικές άμυνες της "Ευρώπης των δικαιωμάτων και της ελευθερίας των πολιτών". Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταστρέφονται σε κενές από νόημα συμβάσεις καθώς αδυνατούν να εγγυηθούν τους όρους της ζωής.

Ποια είναι όμως τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καινοφανούς αυτής προσφυγικής κίνησης; Το διαβατήριο Νάνσεν αποτέλεσε εν μέσω του νομικού εργαστηρίου του μεσοπολέμου την πρωταρχική εισαγωγή διεθνών κανονισμών που στόχευαν να διευθετήσουν το ζήτημα των προσφύγων. Ο οργανισμός αυτός (το Διεθνές γραφείο Νάνσεν) διαλύθηκε το 1938, μετά την κατάργηση της σχετικής Αρμοστείας πλην όμως το έργο της συμπεριελήφθη σε νεότερες συνθήκες, όπως στη συμφωνία του Λονδίνου (15 Οκτωβρίου 1949) και της Γενεύης (28 Ιουλίου 1951). Η μεταγενέστερη συνθήκη της Γενεύης αποτελεί μέχρι και σήμερα την ισχυρότατη παραπομπή καθορισμού του πρόσφυγα που μαζί με το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης το 1967 εκφράστηκαν ως η ρυθμιστική αρχή διευθέτησης του προσφυγικού ζητήματος μετά και το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέσω μαζικών επαναπατρισμών και πολιτογραφήσεων. Η αποτελεσματικότητα όμως αυτών των συμβάσεων και των οργανισμών τους θα έπρεπε να δηλωθεί απερίφραστα και χωρίς ψευδαισθήσεις πως ήταν ανέκαθεν ανεπαρκής. Όπως είχε διακρίνει παλιότερα και ο Αγκάμπεν: "Σε κάθε περίπτωση, όμως, το ουσιαστικό είναι ότι κάθε φορά που οι πρόσφυγες δεν αντιπροσωπεύουν μεμονωμένες ατομικές περιπτώσεις, αλλά, όπως συμβαίνει πλέον με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, ένα μαζικό φαινόμενο, τόσο αυτές οι

οργανώσεις όσο και τα μεμονωμένα κράτη, παρ 'όλες τις επίσημες και βαρύγδουπες επικλήσεις των "ιερών και αναπαλλοτρίωτων" δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποδεικνύονται ολωσδιόλου ανίκανα όχι μόνο να επιλύσουν το πρόβλημα, αλλά ακόμα και να το αντιμετωπίσουν με τον προσήκοντα τρόπο" (9) .

Η διαπίστωση αυτή του Αγκάμπεν δύναται να μας βοηθήσει να ερμηνεύσουμε και τον λόγο που οι μεταπολεμικές συναινέσεις απεμπόλησαν την πρόβλεψη και την εγγραφή των μετακινήσεων που ακολούθησαν μέσα σε αυτές τις συμβάσεις. Η ροή της μετακίνησης από το 1950 και μετά καθορίστηκε από διακρατικές συμφωνίες στη βάση των κοινών αγορών εργασίας ή πολιτικών κάλυψης εργατικού δυναμικού στη άνθιση της καπιταλιστικής ανάπτυξης με στόχο την επιλεκτική υποδοχή σε μια ολοένα αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση της αγοράς εργασίας. Με την πετρελαϊκή κρίση το 1973, μέχρι και την οποία είχαν στρατολογηθεί περί τους 20 εκατομμύρια ξένοι εργάτες με το καθεστώς του «φιλοξενούμενου εργάτη», τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη αποφάσισαν να απαγορεύσουν μονομερώς την εισροή εργατών. Η πολιτική αυτή, η μεταλλαγή δηλαδή του status quo του μετανάστη και η απόσυρση των κρατών από τις συμφωνίες που περιόριζαν την παράνομη μετανάστευση, οδήγησε στον διαχωρισμό του πρόσφυγα και του μετανάστη χωρίς χαρτιά, η οποία καθόρισε έκτοτε και το νομικό καθεστώς των μετακινούμενων. Τα συμβόλαια πάνω στα οποία αποτυπώθηκαν οι νόμιμοι δίοδοι διάβασης αποσχίστηκαν από τα ίδια συμβαλλόμενα μέρη ενώ όσοι τα διέσχιζαν βούλιαξαν στο κενό που δημιουργήθηκε, αιωρούμενοι πάνω από το χάσμα μεταξύ αυτών των δύο τόπων.

Η εισβολή της ιστορίας στον κοινωνικό χρόνο με την πρόσφατη παγκόσμια και αδιάκοπη μετακίνηση πληθυσμών δημιούργησε τις ρωγμές για την ανασκευή όλων των νομικών κατηγοριών στις οποίες βασίστηκε η ευρωπαϊκή θεσμική τάξη. Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των εισροών αντιστοιχεί σε αυτό που το δικαιοϊκό πλαίσιο ορίζει ως "πρόσφυγα", ένα πρόσωπο που δικαιούται νομικής προστασίας, μαζί με την ανικανότητα συνολικής απορρόφησής τους στην κατεύθυνση μιας πολιτικής

μετεγκατάστασης και την αδυναμία ολικής νομικής τους κάλυψης απογυμνώνει το νομικό και εξουσιαστικό διαχωρισμό μετανάστη και πρόσφυγα. Πώς θα έπρεπε να χαρακτηριστούν άλλωστε όσοι εκτοπίζονται λόγω επισιτιστικών και περιβαλλοντικών κρίσεων ή όσοι πέφτουν θύματα trafficking ή διώκονται πολιτικά και θρησκευτικά κατά τη διαδρομή τους;

Η μεγαλύτερη μετανάστευση που γνωρίσαμε από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο διεξάγεται σήμερα και κυφορεί μια νέα πολιτική συνθήκη και όχι ένα πρόβλημα προς επίλυση, το οποίο άλλωστε θα ήταν αδύνατον να επιλυθεί με τους παλιούς όρους. Η φιγούρα του πρόσφυγα συνεπώς προκαλεί κρίσεις στον πυρήνα του έθνους-κράτους. Γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Νομίζω πως πρέπει να το αναζητήσουμε στις απαρχές των νεωτερικών συμβολαίων.

Η συγκροτητική αρχή του έθνους-κράτους που προέβλεπε πως η γέννηση σε ένα δεδομένο έδαφος και μια ορισμένη κρατική τάξη αποτελεί πηγή δικαιωμάτων, βρίσκεται σε κρίση. Αυτά που αποτέλεσαν τον πυρήνα των δικαιωμάτων, δηλαδή το δίκαιο του αίματος και το δίκαιο του εδάφους σήμερα διαρρηγνύονται. Το γεγονός ότι κατάφερε να προβλέψει αποτελεσματικά το ζήτημα της ανιθαγένειας μέσα από την ταύτιση της γέννησης με την ιθαγένεια ήταν καταλυτικό για ένα κόσμο που οργανώθηκε ραγδαία στη βάση συντεταγμένων πολιτειών, λειτούργησε όμως και ως το πέπλο συγκάλυψης της απόστασης που υπήρχε μεταξύ του ανθρώπινου όντος καθαυτού, της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης δηλαδή, και του ανθρώπου ως υποκείμενου δικαίου, επενδεδυμένου με νομική υπόσταση. Η μετακίνηση του πρόσφυγα αποκάλυψε την απωθημένη αυτή απόσταση καθώς βρέθηκε ανάμεσά της, εντός μιας ακατάπαυστης διαδρομής μεταξύ αυτών των δύο ασύμπτωτων περιοχών χωρίς ποτέ να καταφέρνει να χαράξει την τομή τους και να εισέλθει σε αυτή.

Οι νομικές κατηγοριοποιήσεις ήταν και παραμένουν ζήτημα πολιτικής απόφασης και οριοθέτησης. Για τους μη-πολίτες πρόσφυγες απέμεινε η υπαγωγή τους στη θολή κατηγορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου που όπως φαίνεται αδυνατεί να εξασφαλίσει τις συνθήκες της διαβίωσής τους. Εκεί πρέπει να

εντοπιστεί και η αμηχανία συνολικά της Ευρωπαϊκής πολιτικής τάξης να απαντήσει θετικά στη μετακίνηση. Σπάζοντας αυτήν την ταύτιση της γέννησης με την ιθαγένεια βυθίζει τα έθνη-κράτη σε μια υπαρξιακή κρίση. Η συνθήκη αυτή αποκάλυψε πως όταν τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι ταυτόχρονα και δικαιώματα του πολίτη η ζωή τοποθετείται στο όριο και η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη τίθεται υπό διερώτηση. Ας αναλογιστούμε εδώ την απόφαση της Χάνα Άρεντ που παρότι μας ταξιδεύει 65 χρόνια πίσω, διατηρεί την ισχύ της στο σήμερα: "Δεν είναι η απώλεια των συγκεκριμένων δικαιωμάτων, επομένως, αλλά η απώλεια μιας κοινότητας που είναι πρόθυμη και σε θέση να εγγυηθεί ένα οποιοδήποτε δικαίωμα, ήταν η συμφορά που έπληξε ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ανθρώπων. Ο άνθρωπος, αποδεικνύεται, ότι μπορεί να χάσει όλα τα λεγόμενα δικαιώματα του ανθρώπου, χωρίς να χάσει την ουσιαστική ιδιότητά του ως άνθρωπος, την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Μόνο η απώλεια της δυνατότητάς του να ανήκει σε μια κοινότητα-πολιτεία μπορεί να εξοστρακίσει τον άνθρωπο από την ανθρωπότητα" (10). Συνεπώς, η παροχή ιθαγένειας σε όλους, σκιαγραφεί ένα ουσιαστικό διακύβευμα για μια νέα κοινωνική θέσμιση καθώς αποδιοργανώνει τους όρους του αποκλεισμού. Η ανεπάρκεια ωστόσο των δικαιωμάτων του ανθρώπου να διασφαλίσουν τη ζωή φαίνεται και από την ευκολία με την οποία αλλοιώνονται από τους ίδιους τους φορείς που τα υπέγραψαν.

Η συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας παραβιάζει ευθεία της συνθήκη της Γενεύης, το πυρηνικό κέντρο της Ευρώπης των δικαιωμάτων. Σε αντίθεση με το κείμενο της Σύμβασης της Γενεύης όπου κυρώνει πως "κανένα συμβαλλόμενο κράτος δεν θα απελάσει ή επιστρέψει (επαναπροωθήσει), πρόσφυγα με οποιονδήποτε τρόπο στα σύνορα εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία του θα απειλούνταν λόγω της φυλής του, της θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ή πολιτική άποψη" (11) παρατηρούμε την αναίρεση της εν λόγω αρχής, αφού με βάση τα οριζόμενα στη Συμφωνία Ε.Ε. – Τουρκίας, προτεραιότητα στην επανεγκατάσταση θα έχουν οι Σύριοι πρόσφυγες που δεν έχουν επιχειρήσει παράτυπη είσοδο στην Ευρώπη. Αναφορικά με την πρόσφατη απορριπτική απόφαση της

επιτροπής προσφυγών που προβλέπει την απέλαση Σύρου πρόσφυγα στη Τουρκία και τη συγκρότηση μέσω νέας τροπολογίας επιτροπών προσφυγών "κατά παραγγελία" ας σκεφτούμε ξανά πάνω στην παραδοξότητα που μας έθετε η Χάνα Άρεντ ήδη από το 1951: "Το καλύτερο κριτήριο για να αποφασιστεί εάν κάποιος έχει εξωθηθεί έξω από τα όρια του νόμου είναι η ερώτηση αν θα επωφεληθεί από τη διάπραξη ενός εγκλήματος. Αν μια μικρή διάρρηξη είναι πιθανό να βελτιώσει τη νομική του θέση, τουλάχιστον προσωρινά, μπορεί κανείς να είναι σίγουρος ότι έχει στερηθεί των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Γιατί τότε ένα ποινικό αδίκημα γίνεται η καλύτερη ευκαιρία για να ανακτήσει κάποιο είδος της ανθρώπινης ισότητας, ακόμη και αν είναι ως μια αναγνωρισμένη εξαίρεση στον κανόνα. Το ένα σημαντικό γεγονός είναι ότι αυτή η εξαίρεση προβλεπόταν από το νόμο. Ως εγκληματίας, ακόμη και ένας ανιθαγενής δεν θα αντιμετωπίζεται χειρότερα από ότι ένας άλλος εγκληματίας, δηλαδή, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως όλοι οι άλλοι. Μόνο ως δράστης εναντίον του νόμου μπορεί να κερδίσει την προστασία από αυτόν. Όσο η δίκη και η καταδίκη του διαρκέσει, θα είναι ασφαλής από την αυθαίρετη εξουσία της αστυνομίας ενάντια στην οποία δεν υπάρχουν ούτε δικηγόροι ούτε προσφυγές. Ο ίδιος άνθρωπος που ήταν στη φυλακή χτες λόγω της απλής παρουσίας του σε αυτόν τον κόσμο, ο οποίος δεν είχε κανένα απολύτως δικαίωμα και ζούσε υπό την απειλή της απέλασης, ή που στελνόταν χωρίς ποινή και χωρίς δίκη σε κάποιο είδος εγκλεισμού, επειδή είχε προσπαθήσει να εργαστεί και να ζήσει, μπορεί να γίνει σχεδόν ένας ολοκληρωμένος πολίτης λόγω μιας μικρής κλοπής. Ακόμα κι αν είναι αδέκαρος μπορεί να πάρει τώρα ένα δικηγόρο, να διαμαρτυρηθεί για τους δεσμοφύλακές του και θα πρέπει να ακουστεί με σεβασμό. Δεν είναι πλέον το απόβρασμα της γης, αλλά αρκετά σημαντικός ώστε να ενημερωθεί για όλες τις λεπτομέρειες του νόμου βάσει του οποίου θα δικαστεί. Έχει γίνει εκ νέου ένα αξιοσέβαστο άτομο." (12)

Ταυτόχρονα και η ίδια η έννοια του πολίτη αδυνατεί να περιγράψει την πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Τι σημαίνει να είσαι πολίτης σήμερα στην Ευρώπη; Η ιδιότητα του πολίτη έχει πλέον κατακερματιστεί και μετακυλιέται εύκολα σε

μια γκρίζα ζώνη δικαίου. Τα παγκόσμια δίκτυα οικονομικής και πολιτικής εξουσίας εκμηδενίζουν την εθνοκρατική πολιτική μέσω της αφαίρεσης καταστατικών δυνατοτήτων από τα έθνη- κράτη, όπως τη δυνατότητα της κυρίαρχης απόφασης και θρυμματίζουν ακόμα και τα τελευταία ψήγματα έκφρασης του πολίτη μέσα από τα κράτη δικαίου. Ακόμα, η σύνθεση των ευρωπαϊκών κοινωνιών μαρτυρά πως η σημασία της έννοιας του πολίτη χάνει την καταγωγική της ισχύ και αναπαράγεται εν απουσία νοήματος. Μία εξίσου σημαντική επισήμανση που διασταυρώνεται με τις προηγούμενες προέρχεται από την έξοδο της Γαλλίας από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα δικαιώματα του Ανθρώπου και το δίλημμα που έθεσε ο πρωθυπουργός Μάνουελ Βαλς στο κοινοβούλιο – Ελευθερία ή Ασφάλεια – φάσκοντας πως ύψιστη ελευθερία είναι η ασφάλεια, διατηρώντας έτσι το γαλλικό κράτος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης για πάνω από έξι συναπτούς μήνες.

Πράγματι, τα δικαιώματα του ανθρώπου και η έννοια του πολίτη δείχνουν ανεπαρκή ώστε να περιγράψουν αυτή τη κατάσταση. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε πως αποτελούν τη θεσμική παγίωση των δημοκρατικών αγώνων των προηγούμενων αιώνων, και την κληρονομιά που μας παραδίδει η παράδοση του προτάγματος της αυτονομίας που διέλυσε την Ελέω Θεού Βασιλεία και ανέδειξε έναν ανθρωπότυπο εν επιγνώσει του εαυτού που θέσπισε δίκαιο από εκείνον και για εκείνον. Αυτό όμως που πρέπει χωρίς περιστροφές να θιχτεί σήμερα είναι η εκχώρηση της ελευθερίας στην κρατική εξουσία, με τις όποιες μεταλλαγές επισυμβαίνουν τα τελευταία χρόνια σε αυτή.

Η πρωταρχική και εξόχως διαφωτιστική διατύπωση των νεωτερικών συνταγμάτων, που διατρανώνει πως όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και ασκούνται από τον ίδιο και υπέρ αυτού, παρά την πασίδηλη ριζοσπαστικότητά της, συγκαλύπτει πως η ιδιοποίηση της εξουσίας από το κυρίαρχο κράτος σηματοδοτεί και την έξοδό του από τη φανταστική αυτή συμφωνία καθώς και τη δυνατότητα του να ορίζει αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα τα μέσα και τους σκοπούς της δημόσιας-πολιτικής σφαίρας. Η αυτοκυβέρνηση του πολιτικού σώματος είναι αδύνατη όταν ο ιδιωτικός και ο

δημόσιος χώρος διαμεσολαβούνται από την κρατική νομή της εξουσίας. Τα κοινωνικά συμβόλαια σκηνοθέτησαν την παραίτηση των ανθρώπων από την κοινωνική εξουσία και την παραχώρηση τους στο κράτος. Το κράτος διαφεύγει σήμερα της συμφωνίας αυτής μετατρέποντας τον πολίτη σε ένα εύθραυστο υποκείμενο και τον μη-πολίτη σε μια φιγούρα απροστάτευτη και παραδομένη στην κρατική ισχύ.

Η δυσκολότερη πράξη του παρόντος είναι η αφήγηση του μέλλοντος που διαγράφεται ως ένας σκοτεινός και αφανέρωτος τόπος. Η σχηματοποίησή του μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από την παροντική του πράξη. Η νόμιμη και ελεύθερη μετακίνηση, το οριστικό κλείσιμο των στρατοπέδων συγκέντρωσης και η διαμονή των προσφύγων στον αστικό ιστό όπως τροχοδρομείται από τις απελευθερωτικές δομές αλληλεγγύης, η απόδοση πολιτικού ασύλου και η άρση του εξουσιαστικού διαχωρισμού πρόσφυγα και μετανάστη αποτελούν τους άμεσα επιτεύξιμους οδοδείκτες που προλειαίνουν το έδαφος για τη θέσμιση ενός δικαίου ανοιχτών συνόρων, τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του πολίτη ως μιας πλήρους συμμετοχικής ιδιότητας και τη δημιουργία ενός πεδίου δικαιωμάτων μη διαμεσολαβημένου από το κράτος.

Η χρονικότητα των νέων πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων έχει μια αυθαίρετη και ακαθόριστη διάρκεια. Η μόνη βεβαιότητα απέναντι στη διάψευση κάθε προσδοκίας και την εκρίζωση κάθε αναγκαιότητας, είναι η νεότευκτη παγκόσμια κοινωνική συγχρονία που διαμορφώνεται μεταξύ των προσφύγων και των κοινωνικών κινημάτων που αποτολμούν να εικονίσουν σχεδιαγράμματα ελεύθερης συμβίωσης αποκόπτοντας την επέλαση της βαρβαρότητας. Η εκθεμελίωση της κρατικής εγκυρότητας προσφέρει τη δυνατότητα της απελευθέρωσης του δημόσιου χώρου, ως μια δικτυωμένη σφαίρα αυτόνομων κοινοτήτων, πέρα από την κρατική δικαιοδοσία όπως μας ψελλίζει το παράδειγμα της Ροζάβα.

Αυτά είναι τα ερωτήματα του καιρού μας. Τις απαντήσεις τις αφήνω σε εμάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Από την επίσκεψη του Αλέξη Τσίπρα και του Μάρτιν Σουλτς στη Μυτιλήνη στις 5 Νοεμβρίου του 2015, μια εβδομάδα μετά τη διαδήλωση στον Έβρο της Πρωτοβουλίας ενάντια στον φράχτη στον Έβρο

<https://www.efsyn.gr/arthro/sti-lesvo-gia-prosfigiko-tsipras-kai-soylts>

2) βλ. ενδεικτικά: Έμποροι των συνόρων, Αποστόλης Φωτιάδης, Ποταμός, Αθήνα 2015

3) <https://www.tovima.gr/politics/article/?aid=534255>

4)

<https://www.athina984.gr/2016/05/26/tourkia-aposyrthikan-ta-enopla-kourdika-tmimata-apo-tin-poli-nusaybin/>

5)

<https://tvxs.gr/news/eyropi-eop/eksamini-paratasi-elegxon-sta-esoterika-synora-tis-sengken-proteine-i-komision>

6)

<https://www.efsyn.gr/arthro/oi-allages-sto-nomoshedio-gia-prosfigiko>

7)

<https://newpost.gr/politiki/532754/bild-enallaktiko-sxedio-ths-ee-gia-metatroph-twn-nhsiwn-se-monima-hotspots>

8) Αναφορικά με την πρόταση Μπλερ για δημιουργία outpost στην τότε εκτός Ε.Ε Κροατία το 2003 βλ. Έμποροι των συνόρων, Αποστόλης Φωτιάδης, Ποταμός, Αθήνα 2015

9) βλ. Giorgio Agamben, homo sacer: κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή, εκδόσεις Εξάρχεια, Αθήνα 2016

10)

<https://eagainst.com/articles/nationstates-and-the-rights-of-man/>

11) Από το κείμενο της Σύμβασης της Γενεύης (άρθρο 33 (1))

12)

<https://eagainst.com/articles/nationstates-and-the-rights-of-man/>

Η φύση του ανθρώπου – Σκέψεις από την Ηθική και την Αλληλοβοήθεια του Κροπότκιν

Δανάη Κασίμη

«Πράγματι, μήπως η ζωή και όλη η ιστορία των ανθρώπων δε μας διδάσκουν ότι, αν οι άνθρωποι καθοδηγούνταν αποκλειστικά από σκέψεις προσωπικού οφέλους, δε θα ήταν εφικτή καμία κοινωνική ζωή; Ολόκληρη η ιστορία της ανθρωπότητας δείχνει ότι ο άνθρωπος είναι ο μέγας σοφιστής και ότι το μυαλό του μπορεί να βρει, με εκπληκτική ευκολία, κάθε λογής δικαιολογία για εκείνο στο οποίο τον ωθούν οι επιθυμίες και τα πάθη του.»[1]

«...η τεράστια σημασία της αρχής της αλληλοβοήθειας αναδεικνύεται πλήρως στο πεδίο της ηθικής. Όποιες όμως και αν είναι οι απόψεις μας για την προέλευση του ενστίκτου της αλληλοβοήθειας –είτε η καταγωγή του θεωρείται βιολογική είτε υπερφυσική– μπορούμε να εντοπίσουμε την ύπαρξή του ήδη στα κατώτερα επίπεδα του ζωικού βασιλείου και από αυτό το επίπεδο μπορούμε να παρακολουθήσουμε την αδιάκοπη εξέλιξή του εις πείσμα πολλών αρνητικών παραγόντων σε όλες τις φάσεις της ανθρώπινης προόδου μέχρι τις μέρες μας..»[2]

Πιοτρ Κροπότκιν

Η απάντηση στο ερώτημα που αφορά στον προσδιορισμό της φύσης του ανθρώπου και πιο συγκεκριμένα στο αν ο άνθρωπος είναι καλός ή κακός, μπορεί να φαντάζει εξαιρετικά νεφελώδης. Παρόλα αυτά, το θέμα αυτό είναι πάντοτε επίκαιρο διότι, παρά τη σχετικότητα αυτών των αντίθετων προσδιορισμών, οι ασκούντες εξουσία μάς προσφέρουν «απλόχερα» την απάντηση για να μας διευκολύνουν. Η επιβολή αυταρχικών κανόνων και η δημιουργία

«χρωματιστών κελιών» από τα κράτη, βασίζεται ακριβώς στην παραδοχή ότι ο άνθρωπος είναι σίγουρα κακός, ανταγωνιστικός και σε καμία περίπτωση καλός. Από τον Κιμ Γιονγκ Ουν μέχρι τον Τζιχάντι Τζον και τους εθελοντές για τους πρόσφυγες, ο χαρακτηρισμός του ανθρώπου ως καλού ή κακού δεν είναι εύκολη υπόθεση διότι κανείς δεν γνωρίζει τι θα γινόταν αν κάποιος άνθρωπος κατά κανόνα καλοκάγαθος κατακτούσε μια μέρα την εξουσία.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων του πλανήτη είναι παγιδευμένοι στη δίνη του ολοκληρωτισμού της αναγκαστικής τήρησης νόμων και πλαισίων επιβαλλόμενων από τα πάνω. Το γεγονός ότι οι εξουσιαστές του πλανήτη, και ιδιαίτερα εκείνοι που κατέχουν όπλα μαζικής καταστροφής και ισχυρό στρατό, αποτελούν προφανέστατα την εκδήλωση της κακής πλευράς του ανθρώπου με αποτέλεσμα η μεγάλη μάζα να προσπαθεί να επιβιώσει αλληλοσπαρασσόμενη, δεν σημαίνει καθόλου ότι ο άνθρωπος είναι φύσει κακός. Μία τέτοια παραδοχή, η οποία πραγματοποιείται από την πλειοψηφία των ανθρώπων του δυτικού κόσμου προκειμένου να δικαιολογήσουν την υποταγή τους στο παγκόσμιο καταπιεστικό σύστημα, είναι μάλλον αφελής. Είναι διαφορετικό να τονίζει κανείς την ύπαρξη ρίσκου σε μια απόπειρα επαναστατικής αντίδρασης λόγω της ισχύος του αντιπάλου και εντελώς διαφορετικό να ενσωματώνει στη σκέψη του την κυρίαρχη επιταγή των καταπιεστών.

Από την άλλη, δεν μπορούμε να πούμε ότι ο άνθρωπος είναι φύσει καλός, διότι αν ήταν έτσι τότε μάλλον δεν θα είχαμε φτάσει ποτέ στο σημείο να ανεχόμαστε το 3% του πλανήτη να κυβερνά το υπόλοιπο 97% και ακολουθώντας να απολαμβάνει αντίστοιχο ποσοστό του παγκόσμιου πλούτου. Η αδράνεια των πολλών και καταπιεζόμενων δεν συνεπάγεται καλοσύνη ή κακία αυτών αλλά καταδεικνύει ίσως τον φόβο και την ενσωμάτωση στο σύστημα. Βέβαια, ας ελπίσουμε όπως και ο Noam Chomsky[3] ότι οι άνθρωποι επιθυμούν να είναι ελεύθεροι και να ελέγχουν τη ζωή τους και όχι να είναι καταπιεζόμενοι. Θεωρητικά, δεδομένου ότι οι καταπιεζόμενοι αποτελούν την πλειοψηφία, εάν το επιθυμούσαν

και υπό τις κατάλληλες συνθήκες, θα διεκδικούσαν την ελευθερία. Το γεγονός ότι οι διεκδικήσεις, αν και υπαρκτές, δεν είναι επαρκείς, δεν μας επιτρέπει να διατυπώσουμε με απόλυτη σιγουριά ότι ο άνθρωπος από τη φύση του επιθυμεί να ελέγχει και να ορίζει ο ίδιος τη ζωή του ούτε όμως και το αντίθετο.

Ο Κροπότκιν ανατρέχει στους κανόνες της επιστήμης προκειμένου να κατανοήσει το τι είναι ο άνθρωπος, όπως έκαναν και οι Μπακούνιν και Προυντόν. Θεωρεί ότι ο άνθρωπος αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του υλικού κόσμου και ότι η κοινωνικότητα είναι μια βιολογική αναγκαιότητα στο πλαίσιο του συλλογικού αγώνα για την επιβίωση[4]. Ο Πρίγκιπας βασίστηκε στην επισήμανση του Δαρβίνου στο έργο του «Η καταγωγή του ανθρώπου», σχετικά με την πρακτική της αλληλοβοήθειας μεταξύ των ομοειδών όντων, για να συμπεράνει ότι αποτελεί τον κανόνα στη ζωή των έμβιων όντων. Υποστήριξε, συνεχίζοντας τη σκέψη του Δαρβίνου, ότι η έννοια της αλληλοβοήθειας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξελικτική διαδικασία, σε αντίθεση με τον ανταγωνισμό και τη σύγκρουση, βασιζόμενος στην παραδοχή ότι τα είδη που καταφέρνουν να επιβιώσουν είναι εκείνα που συνεργάζονται και όχι τα μεμονωμένα άτομα που ενδεχομένως να είναι δυνατότερα από τη φύση τους. Το γνωστό αυτό συμπέρασμα του μεγάλου αναρχικού στοχαστή απαντάει μέχρι και σήμερα και θα συνεχίσει να απαντάει στο μέλλον σε εκείνους που αρνούνται την ύπαρξη αυτού του στοιχείου ως επικρατέστερου στον άνθρωπο και εστιάζουν κυρίως στις ανταγωνιστικές και πολεμικές του τάσεις. Είναι εμφανές ότι η διαπίστωση της τερατώδους πλευράς ως επικρατέστερης στον άνθρωπο σε σχέση με τα ευγενή του αισθήματα, όπως υποστηρίζει και ο Χομπς, εξυπηρετεί τα συμφέροντα των καταπιεστών. Αναμφίβολα, στο πρόσωπο των λίγων ανθρώπων που κατέχουν την εξουσία στον πλανήτη, λόγω του γεγονότος και μόνο ότι την κατέχουν, παρατηρείται η πιο καταστροφική, σκοτεινή και θα λέγαμε «κακή» πλευρά του ανθρώπου, χωρίς να την αποδίδουμε στη φύση του.

Επομένως, το συμπέρασμα της φιλελεύθερης πλευράς στη νεότερη

εποχή, ότι ο άνθρωπος είναι φύσει κακός και γι' αυτό θα πρέπει να επιβάλλουμε κανόνες, νόμους, να χαράσσουμε σύνορα και να κατασκευάζουμε βόμβες, είναι απόλυτα στρατευμένος, διότι χωρίς αυτή τη διαπίστωση, η διατήρησή τους στην εξουσία θα ήταν αμφίβολη. Όταν λοιπόν τα κοινωνικά κινήματα «φωνάζουν» και υπερτονίζουν την απεριόριστη δύναμη των πολλών, στην ουσία στοχεύουν στην αφύπνισή τους με τρόπο ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι δεν αξίζουν την τιμωρία του διαρκούς ελέγχου και της φυλάκισής τους και ότι παράλληλα οι κατέχοντες την εξουσία γίνονται «κακοί» επειδή διαφθείρονται από αυτήν. Η διατύπωση των ενστάσεων σχετικά με την ύπαρξη της εξουσίας σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής των απλών και αν όχι καταπιεσμένων σίγουρα φυλακισμένων νοητικά ανθρώπων, είναι βάσιμες, όμως υποπίπτουν σε ένα σφάλμα. Η άσκηση εξουσίας στις διαπροσωπικές σχέσεις δεν αποτελεί απαραίτητα εγγενές στοιχείο του ανθρώπου. Ο τελευταίος είναι κατ' ανάγκην κοινωνικός και χαρακτηρίζεται από το διαρκές ένστικτο της αλληλοβοήθειας με σκοπό τη διατήρηση και την ευζωία, όπως περιγράφει ο Κροπότκιν. Άρα παρατηρούμε ότι η άσκηση εξουσίας των «από τα πάνω» διοχετεύεται ευθέως στην καθημερινή ζωή των «από τα κάτω» με τέτοιο τρόπο που οι τελευταίοι, ωθούμενοι στην εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων, να ομοιάζουν νοητικά και συνειδησιακά με τους πρώτους: *«...όσο πιο εμφατικά επιβεβαιώνεται ο οικονομικός ατομικισμός τόσο αύξανε σταθερά η υποταγή του ατόμου στην πολεμική μηχανή του κράτους, στο εκπαιδευτικό σύστημα, στη νοητική πειθαρχία που απαιτείται για τη στήριξη των κρατούντων θεσμών κτλ.»*[5]. Το συμπέρασμα αυτό, έρχεται σε σύγκρουση με την παραπάνω άποψη του Χομπς ότι οι άνθρωποι οργανώνονται σε κοινωνίες, τις οποίες συντηρεί ο φόβος του κάθε ατόμου ότι δεν έχει άλλη επιλογή από το να συσσωρεύει δύναμη για να διασφαλίζει την αυτοσυντήρησή του, διότι αν δεν το κάνει ο ίδιος, θα το κάνει κάποιος άλλος και έτσι θα βρεθεί στο έλεος κάποιου άλλου.

Ταυτόχρονα ο Κροπότκιν, στην *αλληλοβοήθεια*, εστιάζει στο γεγονός ότι στην εποχή του οι απλοί άνθρωποι των τότε σύγχρονων κοινωνιών, δηλαδή εκείνοι που δεν κατέχουν την

εξουσία, υπηρετούσαν κάποιες αξίες και αρχές όπως η αλληλοϋποστήριξη και η ομαδική συνεργασία, διαφοροποιούμενοι από το ατομικιστικό μοντέλο. Συνακόλουθα, αυτή τους η πρακτική συνέβαλε τα μέγιστα στην ίδια τη διατήρηση των κοινωνιών παρά το γεγονός ότι οι κυρίαρχοι θεσμοί καλλιεργούσαν ένα αξιακό σύστημα που εξυπηρετούσε τις ατομικιστικές ανάγκες του καθενός με στόχο την ισχυροποίηση των θεμελίων του συστήματος, το οποίο συγκροτούσαν. Η σύγχρονη πραγματικότητα δεν απέχει πολύ εάν σκεφτεί κανείς ότι οι σημερινοί άνθρωποι, προκειμένου να επιβιώσουν, είναι υποχρεωμένοι να λειτουργήσουν στο πλαίσιο του συντεταγμένου συστήματος είτε ασκώντας οι ίδιοι εξουσία είτε υφιστάμενοι την εξουσία τρίτων. Οποιαδήποτε πρακτική που κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση, μπορεί να νοηθεί μόνο στις σχέσεις των ανθρώπων στην καθημερινή τους ζωή και όχι στο πλαίσιο των υπαρχόντων θεσμών.

Για παράδειγμα, τα παιδιά, ως μαθητές ή φοιτητές, αποκομίζοντας τις γνώσεις που μεταδίδονται από τους δασκάλους/καθηγητές, οι οποίοι με τη σειρά τους εκτελούν ένα ορισμένο πρόγραμμα διδασκαλίας/σπουδών, συμμετέχουν σε διαγωνίσματα και εξετάσεις που έχουν ανταγωνιστικό χαρακτήρα. Είναι γνωστό σε όλους, ότι η φιλοσοφία του εκπαιδευτικού συστήματος εστιάζει στην ανάδειξη των αρίστων, οι οποίοι βέβαια συνήθως επιβραβεύονται. Λέω συνήθως, διότι δεν ισχύει το ίδιο για τα παιδιά φτωχών οικογενειών ή για τα παιδιά από οικογένειες μη διαπλεκόμενες με την εξουσία, λόγω του γεγονότος ότι ξεκινούν από άλλη βάση. Παρόλα αυτά, τα ίδια τα παιδιά, πολλές φορές, βοηθούν αυτοβούλως το ένα το άλλο, λειτουργώντας συναγωνιστικά, αποδεικνύοντας ότι ο Κροπότκιν ίσως είχε δίκιο. Επιπλέον, στο θέμα της κεντρικής μεταναστευτικής πολιτικής, παρά το γεγονός ότι τα κράτη είναι οχυρωμένα και περιχαρακωμένα στα σύνορά τους, η πρακτική ενός σημαντικού μέρους των σύγχρονων κοινωνιών επιδεικνύει εντελώς διαφορετική στάση. Σήμερα, εκτός από τις πλέον επαναστατικές καταλήψεις στέγης για τους μετανάστες, ένα μεγάλο μέρος ελλήνων και όχι μόνο πολιτών, συνεισφέρει στον βαθμό που μπορεί στο έργο της στήριξης αυτών των ανθρώπων. Φυσικά, όπως

λέει ο Κροπότκιν, δεν εξαγνίζεται κανείς με τη φιλανθρωπία. Όμως, το σύγχρονο παράδειγμα της βοήθειας απέναντι στους μετανάστες δεν μπορεί να απαξιωθεί με ευκολία καθώς αποτελεί ρωγμή στην κεντρική πολιτική του κράτους.

«Η κοινωνία των ανθρώπων δεν έχει θεμελιωθεί πάνω στην αγάπη ούτε πάνω στη συμπόνια. Έχει βασιστεί στη συνείδηση της ανθρώπινης συντροφικότητας έστω και αν είναι ενστικτώδης.»[6]
Ο Κροπότκιν, θεωρεί ότι αν ο άνθρωπος θέλει να ζήσει μια ζωή, στην οποία θα ασκεί όλες του τις σωματικές, διανοητικές και συναισθηματικές δυνάμεις, είναι αναγκαίο να λειτουργεί με πνεύμα συλλογικό, ενδιαφερόμενος για τις κοινωνικές ανάγκες. Σε αντίθετη περίπτωση, ο άνθρωπος σκεπτόμενος εγωιστικά και με επίκεντρο την ικανοποίηση αποκλειστικά των ατομικών του απολαύσεων, θα οδηγηθεί στην καταστροφή. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε, σε αυτό το σημείο, ότι ο πατέρας του αναρχισμού σε καμία περίπτωση δεν απαρνείται, όπως κάποιοι του καταλογίζουν, την περίπτωση να οδηγηθεί ο άνθρωπος σε επικίνδυνα αυτοκαταστροφικά μονοπάτια εάν ενεργοποιηθούν τα κατώτερα ένστικτά του. Το σίγουρο είναι ότι όσο σχετικές και να είναι οι έννοιες του καλού και του κακού, άνθρωποι που εκμεταλλεύονται άλλους ανθρώπους δεν μπορούν να νοηθούν σε μια κοινωνία με ελευθερία και ισότητα.

Τα φαινόμενα δείχνουν πως οι άνθρωποι, όντας ταυτόχρονα «καλοί» και «κακοί» δεν θα μπορούν να ζουν σε ελεύθερες κοινωνίες όσο υπάρχουν εκμεταλλευόμενοι. Με αυτή την έννοια, είτε έχουν μία «καλή» πλευρά από τη φύση τους είτε εκείνη καλλιεργείται μέσα από τη διαδικασία συγκρότησης των κοινωνιών, το ζητούμενο είναι να επικρατήσει της «κακής»... Τελικά, δεν έχει μεγάλη σημασία να ορίσουμε το τι είναι καλό και κακό όσο να προτάσσουμε την αποδέσμευση της κοινωνικής διαμόρφωσης από άκαμπτες θεωρίες που υποστηρίζουν το αμετάβλητο της φύσης μας και οι οποίες μας απογοητεύουν και μας αδρανοποιούν. Τίποτα δεν είναι απόλυτο, πόσο μάλλον η κατεύθυνση της κοινωνικής κίνησης. Φαντάζει ουτοπικό στα μάτια πολλών, διότι κανείς δεν μας έχει διδάξει τι υπάρχει πέρα από

το κυρίαρχο. Αυτό είναι το ζητούμενο...

Σημειώσεις:

1. Πιοτρ Κροπότκιν, «Ηθική», εκδόσεις ΝΗΣΙΔΕΣ
2. Πιοτρ Κροπότκιν, «Αλληλοβοήθεια – Ένας παράγοντας της εξέλιξης», εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
3. Νυκτεγερσία, μέρος τρίτο, «Πανεπιστήμιο της βαρβαρότητας», Μάιος 2010, σελ 70
4. Κώστας Γαλανόπουλος, «Ο κόσμος όπως είναι», εκδόσεις ΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΠΙΠΤΟΝΤΕΣ.
5. Πιοτρ Κροπότκιν, «Ηθική», εκδόσεις ΝΗΣΙΔΕΣ
6. Πιοτρ Κροπότκιν, «Αλληλοβοήθεια – Ένας παράγοντας της εξέλιξης», εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 18

Η Μεταλλαγή της Ευρώπης

Νίκος Ιωάννου

Από τη δεκαετία του 1990, η Ευρώπη έδειχνε πως θα είχε κάποιο σοβαρό πρόβλημα με τη διαχείριση της μετακίνησης πληθυσμών. Αυτή η εισροή εκατομμυρίων ανθρώπων από διαλυμένες παραδοσιακές κοινωνίες προς τις παλιές βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης, σε συνδυασμό με την παγκόσμια οικονομική και πολιτική μεταλλαγή, συγκλονίζει τα θεμέλια της ατομικής ασφάλειας του Ευρωπαίου, μια ατομική ασφάλεια που διαμορφώθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως το τέλος του 20^{ου} αιώνα.

Σε αυτή την κοινωνικοϊστορική διαδρομή μισού αιώνα παρατηρούμε τον παραγωγικό άνθρωπο που δημιούργησε η βιομηχανική εποχή να μεταλλάσσεται σε καταναλωτή απογυμνωμένο από την ευθύνη της παραγωγής. Σήμερα παρατηρούμε τον καταναλωτικό άνθρωπο να

χάνει αυτή την ιδιότητά του και να αναρωτιέται ο ίδιος για τη σημασία της. Ποιος θα είναι ο σύγχρονος άνθρωπος που θα συνοδεύσει την ιστορική διαδρομή του καπιταλισμού στη νέα, άγρια και παγκόσμια μορφή του; Ποιος θα είναι ο σύγχρονος Ευρωπαίος που θα πάρει μέρος σε αυτή τη νέα οικονομική και πολιτική εξέλιξη;

Στην πραγματικότητα, φαίνεται να αλλάζει αυτή ακριβώς η ευρωπαϊκή πολιτισμική ιδιότητα. Μοιάζει όχι και τόσο σημαντική για τον νέο καπιταλισμό. Η μικρομεσαία ευρωπαϊκή επιχείρηση χρειάζεται τον φρέσκο και πρόθυμο πληθυσμό για να επιβιώσει. Είναι η ελάχιστη προσδοκία μπροστά στον κίνδυνο να μετατραπούν τα αστικά βιομηχανικά συμπλέγματα σε αστικές ερήμους με εκατομμύρια ασκόπως περιφερόμενους ανθρώπους.

Η κεντρική παραγωγή πολιτισμικών αγαθών με τη μορφή εμπορευμάτων διέλυσε την τοπική-εθνική ταυτότητα, η οποία επανέρχεται σήμερα ως μια πολιτική οπισθοδρόμηση. Έτσι, η εθνική ταυτότητα παίρνει χρώμα ιδεολογικό, ναζιστικό και ο «συγχρωτισμός» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποφεύγεται οριακά εφόσον οι φράχτες και το NATO αποτελούν την απόδειξη μιας αυστηρά επιλεκτικής υποδοχής των προσφύγων και ταυτόχρονα της εργαλειακής χρησιμοποίησής τους από όλες τις πλευρές, με τρόπο που πηγαίνει τη μνήμη μας στην ακραία έκφανση (του Άουσβιτς), μιας πάντοτε υπαρκτής αντίληψης για τον άνθρωπο. Ο παγκοσμιοποιημένος ευρωπαϊκός καπιταλισμός αντιπαρατίθεται με τα νεοεθνικά αντανakλαστικά και επιλέγει μια εργαλειακή χρήση των προσφύγων, αφαιρώντας όλο το πλαίσιο δικαιωμάτων που θεσπίστηκε από τον Β΄ Παγκόσμιο και μετά. Έχουμε να κάνουμε με μια οπισθοδρόμηση που διαπερνά όλους τους τομείς:

- Απώλεια της δυνατότητας για ανάπτυξη της εθνικής παραγωγής και οικονομίας, πράγμα που γίνεται εμφανές ιδιαίτερα στις περιφερειακές χώρες μέσω της δημοσιονομικής κρίσης.
- Απώλεια της εγγυημένης ατομικής ασφάλειας όσον αφορά το επίπεδο διαβίωσης, δηλαδή το επίπεδο καταναλωτικής δύναμης.

- Η εθνική κυβερνητική εξουσία αντικαταστάθηκε από μια διεθνική αυστηρά οικονομοκεντρική κυβερνητική εξουσία που, αντίθετα με τις διακηρύξεις του νεοφιλελευθερισμού, γίνεται ακόμη πιο γραφειοκρατική και απολύτως ελεγκτική προκειμένου να εξυπηρετήσει τα χρηματοοικονομικά συμφέροντα των παλαιών χωρών του ευρωπαϊκού καπιταλισμού.
- Μήπως δεν πρόκειται για οπισθοδρόμηση της επιστήμης, όταν ένα θεραπευτικό φάρμακο πωλείται π.χ. 15.308,80 Ευρώ (λιανική τιμή) που ανενδοίαστα αναγράφεται στο κουτάκι με 28 χαπάκια των 0,1 gr; Μήπως περιέχει το θεραπευτικό σάλιο κάποιου θεού ή πακτωλούς κρατικού και βρόμικου χρήματος που πρέπει να πολλαπλασιαστούν και να διατηρήσουν την κυριαρχία στον δημόσιο χώρο μιας συντεταγμένης φυσικής μειοψηφίας μαφιόζικου τύπου;
- Η οπισθοδρόμηση της οικονομικής θεωρίας εκφράζεται στις νεομαθηματικές επινοήσεις, είτε αυτές έχουν δεξιά (Ντράγκι, Λαγκάρντ) απόκλιση είτε αριστερή (Βαρουφάκης) απόκλιση. Οπισθοδρομούν, γιατί επιχειρούν να διατηρήσουν το υπάρχον με το βλέμμα στο παρελθόν. Αφαιρούν από το κάδρο της διανόησής τους την αμηχανία του σύγχρονου ατόμου μπροστά στα οικονομικά θεωρήματα. Αγνοούν την κατάρρευση των φαντασιακών σημασιών που δημιουργούσαν το σημασιακό πλαίσιο όχι απλώς του οικονομοκεντρισμού αλλά της ίδιας της παραγωγής και της οικονομίας.
- Ίδιου τύπου οπισθοδρόμηση παρατηρούμε και στην πολιτική θεωρία με νεομαρξιστικές επινοήσεις ακαδημαϊκών, προσανατολισμένες στην περίπτωση αριστερών κυβερνήσεων στην Ευρώπη και την ελπίδα να αντιπροσωπεύσουν με νέους, καλούς(!) αυτή τη φορά, όρους το ευρωπαϊκό δημοκρατικό κίνημα.

Η εισροή του χρειαζόμενου πληθυσμού στην Ευρώπη θα πραγματοποιηθεί σε μια αργή και τόσο αυστηρή διαδικασία, μέχρι που η Μεσόγειος να γεμίσει πτώματα, και θα πραγματοποιηθεί σε μια Ευρώπη που καμιά σχέση δεν θα έχει με την παλιά. Αυτό δεν αφορά στους νέους μόνο πληθυσμούς αλλά και στους παλιούς και

έχει να κάνει με την οπισθοδρόμηση για την οποία μιλούμε. Είναι σαφές πως οι λεγόμενες ειδικές οικονομικές/παραγωγικές ζώνες δεν μπορούν να περιοριστούν στη χρησιμοποίηση του νεοεισερχόμενου προσφυγικού πληθυσμού χωρίς να επηρεάσουν τον γενικό ευρωπαϊκό πληθυσμό.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και της παραγωγής, καθώς και οι πολιτικές αποφάσεις των διεθνικών κέντρων εξουσίας, απέδειξαν με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο ότι ελεύθερη αγορά δεν υπήρξε ποτέ στην ιστορία του καπιταλισμού. Πώς θα μπορούσε άλλωστε να υπάρξει ελεύθερη αγορά μεταξύ άνισων, αφού το δίκαιο και τους κανόνες ορίζει πάντοτε ο ισχυρός; Σήμερα, η αγορά της οικονομίας όχι μόνο ελεύθερη δεν είναι, αλλά δημιουργεί προνόμια αυτοκρατορικού χαρακτήρα, και με συμφωνίες όπως η TTIP έχουμε την απόλυτη οικονομική ζούγκλα.

Παράλληλα, ο πολιτισμός της βιομηχανικής/καπιταλιστικής δημιουργίας που ανέδειξε τον παραγωγικό άνθρωπο και μετέπειτα τον καταναλωτή, μεταλλάσσεται σε έναν πολιτισμό της διεκπεραίωσης, ενός πρακτικισμού από τον οποίο απουσιάζει το περιεχόμενο, και αντί αυτού εμφανίζεται ένα πηλίκο ή το αποτέλεσμα κάποιας πρόσθεσης ή αφαίρεσης.

Σε αυτή την πραγματικότητα της οπισθοδρόμησης εισέρχεται ο (κατά το πλείστον) δυτικότροπος προσφυγικός πληθυσμός, ο προς εγκατάσταση μετανάστης.

Στον αντίποδα της ρατσιστικής διαχείρισης του προσφυγικού, έχουμε ένα τεράστιο κίνημα αλληλεγγύης, το οποίο εξαντλείται (χωρίς να υποβαθμίζεται η σημασία του) και αυτό στη διεκπεραίωση αυτών που τυπικά επιτάσσει το νόημα του ανθρωπισμού. Δεν τίθεται με διακριτό τρόπο το πολιτικό αίτημα της ένταξης του πρόσφυγα στον δημόσιο χώρο με ίσους όρους. Έτσι, έχουμε μια αλληλεγγύη μεταξύ άνισων ατόμων, μια δυσάρεστη στο βάθος κατάσταση που θα απαλυνόταν με την ανάδειξη του συγκεκριμένου πολιτικού αιτήματος.

Η Ευρώπη μεταλλάσσεται μέσα σε ένα περιβάλλον πολιτικού

εκβιασμού και σπρωξίματος για μια θέση στο τεντωμένο σκοινί ασκήσεων ισορροπίας του παγκόσμιου καπιταλισμού. Η κοινωνική και πολιτική διάλυση εκφράζεται στους αλληπάλληλους κλυδωνισμούς του υπόρρητου αποθεματικού εξουσίας που το έθνος-κράτος καρπωνόταν αριστοτεχνικά – πράγμα που μάλλον δεν ισχύει στο νέο καθεστώς των υπερεθνικών οικονομοκεντρικών εξουσιών που στηρίζονται κατά βάση σε έναν τύπο ανθρώπου που πλέον δεν υπάρχει και πιθανότατα να μην υπήρξε ποτέ. Το αποκοινωνικοποιημένο άτομο του νεοφιλελευθερισμού έμεινε από νόημα, και στην καλύτερή του εκδοχή εμφανίζεται να αυτοκαταναλώνεται – αρκεί ένα ζάπινγκ σε όλη την ευρωπαϊκή τηλεόραση για να το διαπιστώσουμε ή μια ματιά στην εμπορική ανάπτυξη του “Do it yourself”.

Ποιο θα είναι το νέο πολιτικό όν της μεταλλαγμένης Ευρώπης; Το ευρωπαϊκό οικονομικό και πολιτικό σύστημα εξουσίας αδυνατεί να αναπαράγει τον πολιτικό λόγο της δικαιολόγησής του. Έτσι, αδυνατεί και να παράγει πλέον τον οποιοδήποτε πολιτικό λόγο, ο οποίος δύναται να παραχθεί από τις χιλιάδες σύγχρονες κοινωνικές δικτυώσεις, και παράγεται επί του συγκεκριμένου μεν, σε ένα πλαίσιο άμεσης δημοκρατίας δε. Δεν επιζητεί κανείς από αυτό το μεγάλο δημοκρατικό ρεύμα να αντιπροσωπευθεί ούτε να αντιπροσωπεύσει, παρά μόνο γελοίοι επίδοξοι ηγέτες πιθανών νέων εκλογικών αναδύσεων.

Η μεταλλαγή της Ευρώπης αποκαλύπτει κρυφές, αθέατες πλευρές της κοινωνικής ζωής με δυσάρεστες συγκρούσεις, καθώς έρχονται τα πιο χαμηλά κίνητρα στην επιφάνεια του κοινοβουλευτισμού. Παράλληλα, αναδύεται μια νέα ευρωπαϊκή κουλτούρα που δεν παγιδεύεται στην οπισθοδρόμηση του εθνικού – τοπικού, ούτε ακόμη στην οπισθοδρόμηση του νέου οικονομικού ευρωπαϊσμού, αλλά επεκτείνεται πέρα από αυτά τα πολιτισμικά σύνορα. Είναι η διαμόρφωση μιας δημοκρατικής κουλτούρας, πέρα από τις εθνικές μορφές ζωής. Πέρα από την Ευρώπη του παρελθόντος και πέρα από την Ευρώπη του σήμερα.